

Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των
παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR, Απρίλιος 2018

® Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί

© Copyright International Commission of Jurists - European Institutions

Απρίλιος 2018

The FAIR (Fostering Access to Immigrant children's Rights) project has been implemented by the International Commission of Jurists - European Institutions in 2016-2018 and supported by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union and Open Society Foundations.

0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR

Απρίλιος 2018

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή: Η πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη	2
2. Ορισμοί	6
2.1 Μετανάστευση	6
2.2 Μετανάστης	6
2.2.1 Νόμιμοι μετανάστες	6
2.2.2 Παράτυποι μετανάστες	6
2.2.3 Πρόσφυγας	7
2.2.4 Αιτών άσυλο	8
2.2.5 Άλλοι μετανάστες που χρήζουν προστασίας	8
2.2.5.1 Άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία	8
2.2.5.2 Εμπορία ανθρώπων έναντι Διακίνησης	9
2.3 Παιδί	10
2.3.1 Ευαλωτότητα	11
2.3.2 Εκτίμηση ηλικίας	13
2.3.2.1 Ευεργέτημα της αμφιβολίας	17
3. Κατευθυντήριες αρχές για τα δικαιώματα του παιδιού	18
3.1 Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού	19
3.2 Δικαίωμα ακροάσεως	23
3.3 Αρχή της μη διάκρισης	26
3.3.1 Υποχρεώσεις του κράτους, Άμεση / Έμμεση διάκριση	26
3.3.2 Απαγορευμένοι λόγοι	34
3.3.2.1 Φυλετική ή εθνοτική καταγωγή	34
3.3.2.2 Ιθαγένεια και μεταναστευτικό καθεστώς	36
3.3.2.3 Ηλικία	38
3.3.2.4 Φύλο	39
3.3.2.5 Σεξουαλικός προσανατολισμός και ταυτότητα φύλου	42
3.3.2.6 Θρησκεία και πίστη	43
3.3.2.7 Αναπηρία	44

ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ:

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ ΠΛΑΙΣΙΑ	ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ
ΠΡΑΣΙΝΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	ΜΗ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ
ΚΟΚΚΙΝΑ ΠΛΑΙΣΙΑ	ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ
ΚΕΙΜΕΝΟ	ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΝΟΜΙΚΩΝ (INTERNATIONAL COMMISSION OF JURISTS - ICJ)

Το παρόν εγχειρίδιο κατάρτισης (μέρος του υλικού επιμόρφωσης¹ που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών) παρέχει μια επισκόπηση των κατευθυντήριων αρχών για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη και καθορίζει τους σχετικούς ορισμούς.

1. Εισαγωγή: Η πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Τα παιδιά-μετανάστες είναι φορείς δικαιωμάτων. Έχουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δίκαιες διαδικασίες, διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους και προσφυγής, αν τα δικαιώματά τους έχουν παραβιαστεί βάσει του εθνικού και διεθνούς δικαίου. Δεδομένου ότι τα δικαιώματα των παιδιών-μεταναστών παραβιάζονται συχνά, είναι σημαντικό οι δικηγόροι να είναι γνώστες του νόμου και των διαδικασιών, που ισχύουν για τα παιδιά, ώστε να επιτυγχάνεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους.

Τα εγχειρίδια αυτά καλύπτουν τις, πλέον σχετικές με τα δικαιώματα των παιδιών-μεταναστών, διεθνείς και ενωσιακές νομικές διατάξεις, που ισχύουν στα κράτη μέλη της ΕΕ.

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τα παιδιά-μετανάστες απολαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δικαιωμάτων και εγγυήσεων. Ωστόσο, στην πράξη τα δικαιώματα παραμένουν άνευ αντικειμένου, αν δεν υπάρχει μηχανισμός για να διεκδικήσουν την εφαρμογή τους.

Τα παιδιά έρχονται αντιμέτωπα με μια σειρά από εμπόδια αναφορικά με την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, όπως το να μη γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, ούτε πού και πώς μπορούν να ζητήσουν συμβουλές και βοήθεια. Το δικαστικό σύστημα μπορεί να είναι εκφοβιστικό για τα παιδιά, και, συχνά, ενδέχεται να μην έχουν την απαιτούμενη αυτονομία, τα οικονομικά μέσα ή την ικανότητα, ώστε να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Καθίσταται λοιπόν απολύτως αναγκαίο, τα εθνικά νομικά συστήματα να προσφέρουν αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη και συγκεκριμένα ένδικο βοηθήματα για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ολόκληρος ο μηχανισμός της νομοθεσίας, των δικηγόρων, των δικαστών, των εισαγγελέων, των νομικών και των ακτιβιστών, πρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικά, για να παρέχει στους μετανάστες ένδικο προστασία για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Τα διαδικαστικά δικαιώματα, που κατοχυρώνονται από το διεθνές δίκαιο για τα δικαιώματα του ανθρώπου, εμφανίζουν ιδιαιτερότητες στην περίπτωση των παιδιών και θα πρέπει να προσαρμόζονται σε αυτά. Για παράδειγμα, μια διαδικασία που δεν θεωρείται αδικαιολογήτως χρονοβόρα για έναν ενήλικα, μπορεί να θεωρηθεί αδικαιολογήτως χρονοβόρα για ένα παιδί. Ό,τι δεν συνιστά απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση για έναν ενήλικα, μπορεί να ισοδυναμεί με τέτοια για ένα παιδί.

¹ Το υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη δημιουργήθηκε ως μέρος του προγράμματος FAIR (Ενίσχυση της Πρόσβασης των παιδιών-μεταναστών στα Δικαιώματα) και περιλαμβάνει τα ακόλουθα εγχειρίδια κατάρτισης:

0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί,

I. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών σε δίκαιες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ακρόασης και συμμετοχής στις διαδικασίες,

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης,

III. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

IV. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

V. Προσφυγή μέσω διεθνών οργάνων και μηχανισμών για τα δικαιώματα του ανθρώπου

VI. Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

Τα νομικά πρότυπα που εμπεριέχονται σε αυτά τα εγχειρίδια διαφέρουν ως προς τη νομική δεσμευτικότητά τους. Ορισμένα αποτελούν διατάξεις συνθηκών, οι οποίες είναι νομικά δεσμευτικές για τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη στις συνθήκες. Άλλα, αποτελούν διατάξεις μη δεσμευτικών κειμένων. Ενώ τα μη δεσμευτικά κείμενα δεν παράγουν δεσμευτικότητα από μόνα τους, αντιπροσωπεύουν τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας σχετικά με τα νομικά πρότυπα, με τα οποία πρέπει να συμμορφώνονται τα κράτη.

Διεθνές δίκαιο

Δήλωση της συνεδρίασης υψηλού επιπέδου της ΓΣ για το κράτος δικαίου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ψήφισμα 67/1 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, [έγγραφο A/RES/67/1 (24 Σεπτεμβρίου 2012)]

[...]14. Τονίζουμε το δικαίωμα της ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλους, συμπεριλαμβανομένων των μελών των ευάλωτων ομάδων, καθώς και τη σημασία της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματα, και στο πλαίσιο αυτό δεσμευόμαστε να λάβουμε όλα τα αναγκαία μέτρα για να παρέχονται δίκαιες, διαφανείς, αποτελεσματικές, χωρίς διακρίσεις και υπεύθυνες υπηρεσίες, που προωθούν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους, συμπεριλαμβανομένης της νομικής συνδρομής.

[...]17. Αναγνωρίζουμε τη σημασία του κράτους δικαίου, για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης της νομικής προστασίας από τις διακρίσεις, τη βία, την κακοποίηση και την εκμετάλλευση, την εξασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε όλες τις δράσεις, και επαναδεσμευόμαστε για την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού.

Έκθεση του Υπάτου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, έγγραφο A/HRC/25/35), (16 Δεκεμβρίου 2013)

8. Οι κανόνες και τα νομικά πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που σχετίζονται με την εξασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, περιλαμβάνονται σε διάφορα δεσμευτικά και μη δεσμευτικά διεθνή και περιφερειακά νομικά κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. [...] Ουσιώδη στοιχεία της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για τα παιδιά αποτελούν ιδίως το δικαίωμα παροχής σχετικής ενημέρωσης, αποτελεσματικής δυνατότητας προσφυγής, η δίκαιη δίκη, το δικαίωμα ακρόασης, καθώς και να απολαμβάνουν αυτά τα δικαιώματα χωρίς διακρίσεις. Επιπλέον, την ευθύνη των συμβαλλομένων κρατών σχετικά με τη διαπίστωση ότι τα δικαιώματα των παιδιών απαιτούν διαρθρωτικές και προληπτικές παρεμβάσεις, ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, 17 Νοεμβρίου 2010

γ. «φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη»: τα δικαστικά συστήματα που διασφαλίζουν τον σεβασμό και την ουσιαστική εφαρμογή όλων των δικαιωμάτων των παιδιών στο ύψιστο δυνατό επίπεδο, έχοντας υπόψη τις αρχές που απαριθμούνται ακολούθως και λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τον βαθμό ωριμότητας και κατανόησης του παιδιού, καθώς και τις περιστάσεις της εκάστοτε υπόθεσης. Πρόκειται, συγκεκριμένα, για μια δικαιοσύνη προσβάσιμη, κατάλληλη για τη συγκεκριμένη ηλικία, γρήγορη, επιμελή, προσαρμοσμένη και επικεντρωμένη στις ανάγκες και τα δικαιώματα του παιδιού, που σέβεται τα δικαιώματά του, και κυρίως το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία και κατανόησής της, το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, καθώς και το δικαίωμα στην ακεραιότητα και την αξιοπρέπεια.

**Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 5
Γενικά μέτρα εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού,
έγγραφο CRC/GC/2003/5 (27 Νοεμβρίου 2003)**

V. ΑΓΩΓΙΜΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

24. «[...] τα κράτη πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να διασφαλίσουν ότι υπάρχουν **αποτελεσματικές διαδικασίες με ευαισθησία προς το παιδί και τους εκπροσώπους τους**. Αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν την παροχή πληροφοριών με ευαισθησία προς το παιδί, συμβουλές, συνηγορία, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης για την αυτοσυνηγορία, και την πρόσβαση σε ανεξάρτητες διαδικασίες προσφυγών και στα δικαστήρια, με την απαραίτητη νομική και άλλου είδους βοήθεια. [...] Στην περίπτωση παραβίασεως των δικαιωμάτων] θα πρέπει να υπάρχει κατάλληλη αποκατάσταση, συμπεριλαμβανομένης αποζημίωσης και, όπου χρειάζεται, μέτρα για την προώθηση της σωματικής και ψυχολογικής ανάρρωσης, αποκατάστασης και επανένταξης, όπως ορίζεται στο άρθρο 39 [της Σύμβασης]».

Έκθεση του Υπάτου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, έγγραφο A/HRC/25/35, (16 Δεκεμβρίου 2013), παράγραφοι 14-15

III. Εμπόδια στην πρόσβαση των παιδιών στη δικαιοσύνη

[...]

14. Τα παιδιά δεν δύνανται να κατανοήσουν με ευκολία τα συστήματα δικαιοσύνης, λόγω της πολυπλοκότητάς τους. Τα παιδιά συχνά δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και την ύπαρξη των υπηρεσιών, ενώ δεν έχουν ενημέρωση για το πού να πάνε και να τηλεφωνήσουν, για να λάβουν συμβουλές και βοήθεια. Επιπλέον, η νομοθεσία και οι διαδικασίες σχετικά με τη μεταχείριση και τη συμμετοχή των παιδιών στις ποινικές, διοικητικές και πολιτικές δίκες, συχνά δεν προσαρμόζονται στα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών ή ενδέχεται ακόμη και να εισάγουν διακρίσεις έναντι των παιδιών, ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους. Ορισμένα κράτη έχουν επίσης επισημάνει ότι συχνά ελλείπουν εξειδικευμένοι δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόροι και λοιπό προσωπικό, οι οποίοι εργάζονται με τα παιδιά, καθώς και επαρκείς πόροι για την παροχή εξειδικευμένης κατάρτισης.

15. Το σύστημα δικαιοσύνης είναι συχνά εκφοβιστικό για τα παιδιά. Ενδέχεται να φοβούνται να υποβάλλουν καταγγελία εξαιτίας φόβου παρενόχλησης, περαιτέρω στιγματισμού, εγκατάλειψης ή αντιποίνων εναντίον τους και των οικογενειών τους. Ενδέχεται επίσης να μην έχουν εμπιστοσύνη στο γεγονός ότι οι καταγγελίες τους θα ληφθούν σοβαρά υπόψη και θα τύχουν δίκαιης αξιολόγησης. [...]

Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή του ΟΗΕ για την ανεξαρτησία των δικαστών και των δικηγόρων, Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σύστημα δικαιοσύνης, , έγγραφο A/HRC/29/26 (1 Απριλίου 2015)

30. Με δεδομένο ότι τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους και κακοποιήσεις κάθε είδους, η πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη θα πρέπει να διευκολυνθεί και να ενισχυθεί. Στην πραγματικότητα, ενώ πολλά εμπόδια εμποδίζουν τόσο τους ενήλικες, όσο και τα παιδιά στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη, τα παιδιά συνήθως επηρεάζονται δυσανάλογα. Ενδέχεται επίσης να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα εμπόδια λόγω της ανηλικότητάς τους.

31. Διάφοροι παράγοντες και συνθήκες εμποδίζουν την κατάλληλη και ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, οι οποίοι μπορούν να ομαδοποιηθούν σε έξι κατηγορίες. Πρώτον, τα παιδιά μπορούν να αντιμετωπίζουν φυσικά εμπόδια, τα οποία περιλαμβάνουν τη γεωγραφική απόσταση από τα δικαστήρια ή άλλα αρμόδια θεσμικά όργανα και την έλλειψη κατάλληλων χώρων στις εγκαταστάσεις αυτών

των θεσμικών οργάνων. Δεύτερον, ψυχολογικοί παράγοντες μπορούν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην υπονόμηση της πρόσβασης των παιδιών στη δικαιοσύνη. Τα παιδιά μπορεί να μην είναι σε θέση ή να είναι απρόθυμα να προσφύγουν στη δικαιοσύνη, λόγω πολύ μικρής ηλικίας ή ιδιαίτερου ψυχολογικού τραύματος, για να μπορέσουν να αρθρώσουν το τι τους έχει συμβεί, ή φοβούνται, εξαρτώνται ή αγαπούν τους φερόμενους ως δράστες, ή δεν αντιλαμβάνονται αυτό που τους έχει συμβεί ως παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Τρίτον, τα παιδιά αντιμετωπίζουν κοινωνικά ή/και πολιτιστικά εμπόδια, όταν προσπαθούν να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Αυτά μπορεί να σχετίζονται με τις δυσκολίες τους να επικοινωνούν, τον φόβο του κοινωνικού στιγματισμού, που συνδέεται με το επίσημο σύστημα δικαιοσύνης, την εξάρτηση από τους ενήλικες, ή τη δυσπιστία τους προς το σύστημα δικαιοσύνης.

32. Τέταρτον, τα εμπόδια που σχετίζονται με την ενημέρωση κωλύουν ουσιαστικά την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά. Δεν υπάρχει πάντα ενημέρωση σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα διαθέσιμα ένδικα μέσα και τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν, για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, και, όταν υπάρχει, συχνά είναι δύσκολο να γίνει κατανοητή, ακόμη και από τους ενήλικες. Πέμπτον, ενώ τα παιδιά δεν έχουν οικονομική αυτονομία και πόρους, οι δικαστικές διαδικασίες συχνά σημαίνουν ένα βαρύ οικονομικό φορτίο, όπως το κόστος έναρξης και διεξαγωγής δίκης, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβών των δικηγόρων. Τέλος, τα παιδιά αντιμετωπίζουν νομικά εμπόδια στην πορεία τους προς τη δικαιοσύνη, όπως η έλλειψη της ικανότητας δικαίου ή του δικαιώματος του παρίστασθαι, έλλειψη νομικής ταυτότητας (ιδιαίτερα για τα παιδιά που είναι παράτυποι μετανάστες, πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο, ή τα παιδιά του δρόμου), ή την εξάρτηση από τους γονείς ή τον νόμιμο επίτροπο. Η εξάρτηση από τους ενήλικες συχνά επιτείνει τα λοιπά εμπόδια για τα παιδιά, που προσπαθούν να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

2. Ορισμοί

Στόχος: να εξασφαλιστεί η κοινή κατανόηση των βασικών όρων που σχετίζονται με τα δικαιώματα των παιδιών-μεταναστών, που χρησιμοποιούνται σε αυτά τα εγχειρίδια και σε όλο το επιμορφωτικό υλικό.

Οι παρακάτω ορισμοί είναι αντίστοιχοι αυτών που χρησιμοποιούνται από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) στο [Γλωσσάριο για την μετανάστευση](#) και αυτών που χρησιμοποιούνται στην έκδοση της Διεθνούς Επιτροπής Νομικών (ICJ) [Μετανάστευση και Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων](#), Επαγγελματικό εγχειρίδιο, Αρ. 6, (2014), σελ. 39-40.

2.1 Μετανάστευση

Η διαδικασία της μετακίνησης ατόμων, είτε διαμέσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός ενός κράτους, ανεξαρτήτως διάρκειας παραμονής και αιτίων. Αφορά τη μετανάστευση προσφύγων, εκτοπισμένων προσώπων και οικονομικών μεταναστών, καθώς και ατόμων που μετακινούνται για άλλους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της οικογενειακής επανένωσης.

2.2 Μετανάστης

Ο ΔΟΜ ορίζει τον μετανάστη ως κάθε πρόσωπο που μετακινείται ή έχει μετακινηθεί, διαμέσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός ενός κράτους, μακριά από τον τόπο συνήθους διαμονής του, ανεξάρτητα από (1) το νομικό καθεστώς του ατόμου (2) αν η κίνηση είναι εκούσια ή ακούσια (3) τα αίτια για τη μετακίνηση, ή (4) τη διάρκεια της παραμονής.

Όσον αφορά την είσοδο ή την απόπειρα εισόδου ενός μετανάστη σε μια ξένη χώρα, έχουν γίνει διάφορες, μερικές φορές αλληλεπικαλυπτόμενες, κατηγοριοποιήσεις ομάδων μεταναστών.

Η Παγκόσμια Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση έχει αναγνωρίσει ότι «ένας μετανάστης μπορεί να ανήκει σε μία ή περισσότερες [...] κατηγορίες συγχρόνως. Κατά τη μεταναστευτική του πορεία, μπορεί να περάσει από τη μία κατηγορία στην άλλη, ή μπορεί να ζητήσει να του αναγνωρίσουν οι αρχές ότι ανήκει σε άλλη κατηγορία, όπως συμβαίνει όταν ένας οικονομικός μετανάστης υποβάλλει αίτηση ασύλου, προσδοκώντας να αποκτήσει τα προνόμια που συνδέονται με το καθεστώς του πρόσφυγα».²

2.2.1 Νόμιμοι μετανάστες

Μετανάστες που κινούνται ή εισέρχονται στο κράτος έχοντας εξασφαλίσει σχετική άδεια, προσωρινή ή μη, από το κράτος προορισμού, ή στην περίπτωση που δεν απαιτείται τέτοια άδεια.

2.2.2 Παράτυποι μετανάστες

Μετανάστες που εισέρχονται ή διαμένουν στο κράτος με παράτυπο τρόπο, δίχως να διαθέτουν τα απαιτούμενα έγγραφα. Για παράδειγμα, τα άτομα που εισέρχονται σε ένα

² Παγκόσμια Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση [Migration in an interconnected world: New directions for action](#), Report of the Global Commission on International Migration, (Οκτώβριος 2005), παρ. 15. Βλ. επίσης, Πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΟΗΕ (UNDP), *Human Development Report 2009*, σελ. 26.

κράτος χωρίς έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο ή διαβατήριο ή θεώρηση εισόδου, όπου απαιτείται, ή μετανάστες που εισήλθαν με άδεια η όποια έκτοτε έληξε, αλλά οι ίδιοι διαμένουν εντός της εθνικής επικράτειας. Πρέπει να τονιστεί ότι ο όρος «παράτυπος» μετανάστης δεν δηλώνει μια ιδιότητα του προσώπου, αλλά αναφέρεται αποκλειστικά στις συνθήκες εισόδου ή διαμονής του. Στο Εγχειρίδιο αυτό θα χρησιμοποιείται η ορολογία την οποία εισηγείται η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και θα αποφεύγεται ο όρος «παράνομος μετανάστης», με τη χρήση των όρων ³ «μετανάστης χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή παράτυπος μετανάστης» ως συνώνυμα.

2.2.3 Πρόσφυγας

Πρόσφυγας είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας, που εισέρχεται σε μια χώρα, νόμιμα ή παράτυπα, προκειμένου να αποφύγει τη δίωξη στη χώρα προέλευσης, όπως ορίζεται στη [Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων](#).

Το διεθνές δικαίωμα να ζητά κανείς άσυλο αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία ορίζει στο άρθρο 14, παρ. 1 ότι «κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες».

Αν και δεν κατοχυρώνει το δικαίωμα στο άσυλο, η Σύμβαση της Γενεύης περί του καθεστώτος των προσφύγων του 1951, σε συνδυασμό με το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της του 1967 (Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες), περιέχει ένα σύνολο δικαιωμάτων, που απορρέουν από την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Διεθνές δίκαιο

Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων, 1951

Άρθρο 1 - Καθορισμός του όρου «πρόσφυξ»

A. Εν τη εννοία της παρούσης συμβάσεως ο όρος "πρόσφυξ" εφαρμόζεται επί:

1. Παντός προσώπου όπερ έχει θεωρηθή πρόσφυξ κατ' εφαρμογήν των Συμφωνιών της 12ης Μαΐου 1926 και 30ης Ιουνίου 1928, ή των Συμβάσεων της 28ης Οκτωβρίου 1933 και 10ης Φεβρουαρίου 1938, του Πρωτοκόλλου της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 ή κατ' εφαρμογήν του Καταστατικού της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων.-

Αποφάσεις περί μη αναγνώρισεως της ιδιότητος του πρόσφυγος ληφθείσαι υπό της Διεθνούς Οργανώσεως Προσφύγων κατά την διάρκειαν της λειτουργίας αυτής δεν εμποδίζουν την αναγνώρισιν της ιδιότητος ταύτης εις πρόσωπα πληρούντα τους υπό του δευτέρου εδαφίου της παρούσης παραγράφου διαλαμβανόμενους όρους.

2. - Παντός προσώπου όπερ συνεπεία γεγονότων επελθόντων πρό της 1ης Ιανουαρίου 1951 και δεδικοιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητος, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκειται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή , λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχον υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην.

³

[Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, Ψήφισμα 3449 \(XXX\): Μέτρα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της αξιοπρέπειας όλων των μεταναστών εργαζομένων, \(9 Δεκεμβρίου 1975\)](#), παρ. 2.

Εν ή περιπτώσει πρόσωπόν τι είναι υπήκοος πλειόνων χωρών, ο όρος "ής έχει την υπηκοότητα" αναφέρεται εις μίαν εκάστην των χωρών ών το πρόσωπον τούτο είναι υπήκοος.

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Η Οδηγία της ΕΕ για την αναγνώριση (αναδιατύπωση) (άρθρο 2 , στοιχείο δ') αναφέρει ρητά ότι ο ορισμός περιλαμβάνει και τους ανιθαγενείς.

Τα εθνικά συστήματα άσυλου είναι αυτά που καθορίζουν ποιοι από τους αιτούντες άσυλο δικαιούνται διεθνή προστασία. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια μαζικών μετακινήσεων προσφύγων, συνήθως ως αποτέλεσμα συρράξεων ή γενικευμένης βίας, δεν υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης προσωπικών συνεντεύξεων με όλους όσους έχουν διασχίσει τα σύνορα. Επομένως, οι ομάδες αυτές συχνά θεωρούνται πρόσφυγες «εκ πρώτης όψεως» (prima facie).

2.2.4 Αιτών άσυλο

Ως «αιτών άσυλο» νοείται κάθε πρόσωπο που έχει υποβάλει αίτηση άσυλου σύμφωνα με τη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951, λόγω του ότι, αν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Το πρόσωπο αυτό παραμένει αιτών άσυλο για όσο διάστημα εκκρεμεί η έκδοση απόφασης επί της αίτησής του, ή επί της προσφυγής, που έχει ασκήσει κατά της απορριπτικής απόφασης επί της αίτησής του.

2.2.5 Άλλοι μετανάστες που χρήζουν προστασίας

Στην εν λόγω κατηγορία εμπίπτουν μετανάστες, των οποίων το καθεστώς δεν είναι επαρκώς ορισμένο, αλλά, χρήζουν διεθνούς προστασίας, όπως αναγνωρίζει, με ποικίλες διαβαθμίσεις, το διεθνές δίκαιο. Σε αυτούς συγκαταλέγονται οι ανιθαγενείς (ανεξάρτητα από το αν είναι αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες), τα ασυνόδευτα παιδιά των οποίων το καθεστώς δεν έχει προσδιοριστεί και οι αιτούντες άσυλο, η αίτηση των οποίων για χορήγηση άσυλου ή για ανθρωπιστικούς λόγους βάσει της αρχής της μη επαναπροώθησης (όταν το άτομο αντιμετωπίζει πραγματικό κίνδυνο βασανιστηρίων ή άλλων μορφών κακομεταχείρισης, αν επιστρέψει) εκκρεμεί.

2.2.5.1 Άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία

Ο όρος μετανάστης περιλαμβάνει επίσης τα πρόσωπα, που αν και δεν είναι πρόσφυγες, δικαιούνται επικουρική προστασία. Σύμφωνα με το άρθρο 2, στοιχείο στ' της [Οδηγίας της ΕΕ για την αναγνώριση](#)⁴, ως «πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία» ορίζεται «ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη, όπως ορίζεται στο άρθρο 15, και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 17 παράγραφοι 1 και 2, και που δεν είναι σε θέση ή, λόγω του κινδύνου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας». (η υπογράμμιση δική μας).

⁴ [Οδηγία για την αναγνώριση \(αναδιατύπωση\)](#), Οδηγία 2011/95/ΕΕ (13 Δεκεμβρίου 2011).

2.2.5.1 Εμπορία ανθρώπων έναντι Διακίνησης

Τα θύματα της διακίνησης και/ή εμπορίας ανθρώπων εμπίπτουν στον ορισμό των μεταναστών. Συχνά, υφίσταται σύγχυση σχετικά με τους όρους εμπορία και διακίνηση, αν και πρόκειται για πολύ διαφορετικούς όρους. Ενώ η διακίνηση αφορά την απλή μετακίνηση ενός ατόμου κατά μήκος των συνόρων με παράνομο τρόπο, η εμπορία ανθρώπων συνιστά μια σύνθετη παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων με σκοπό την εκμετάλλευση ενός ατόμου και δεν είναι απαραίτητο να συμβεί κατά μήκος των συνόρων. Ορισμένα θύματα εμπορίας ανθρώπων ενδέχεται να έχουν διακινηθεί, αλλά δεν είναι όλα τα διακινούμενα άτομα θύματα εμπορίας.

Ο σκοπός της διακίνησης είναι η μετακίνηση ενός προσώπου κατά μήκος των συνόρων παράτυπα, η οποία λογίζεται ως παραβίαση της κρατικής κυριαρχίας. Η **παράτυπη διακίνηση μεταναστών** ορίζεται ως το παράνομο πέρασμα ανθρώπων σε ένα κράτος, προκειμένου να αποκομιστούν οικονομικά ή άλλα υλικά οφέλη. Συνήθως κατά την άφιξη στη χώρα προορισμού το διακινούμενο άτομο είναι ελεύθερο.

Ο σκοπός της **εμπορίας ανθρώπων** είναι η εκμετάλλευση ενός ανθρώπου για κέρδος ή άλλο όφελος, και αποτελεί παραβίαση της ελευθερίας και της ακεραιότητας του ατόμου. Σε αντίθεση με την παράτυπη διακίνηση μεταναστών, ένας διακινητής ανθρώπων, διευκολύνει τη μετακίνησή τους με σκοπό να τους εκμεταλλευτεί. Η μετακίνηση δεν χρειάζεται να έχει γίνει σε άλλο κράτος, ενδέχεται να έχει γίνει εντός μιας χώρας ή ακόμα και εντός μιας κοινότητας, με σκοπό την εκμετάλλευση.

Η εμπορία ενηλίκων ανθρώπων, εξ ορισμού, είναι μια διαδικασία που περιλαμβάνει τη στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, απόκρυψη ή την παραλαβή ατόμων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης, εξαπάτησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή μέσω πληρωμής ή ωφελημάτων για την εξασφάλιση της συμφωνίας ατόμου που ασκεί έλεγχο επί άλλου με σκοπό την εκμετάλλευση.⁵

Αυτά τα μέσα δεν είναι απαραίτητα, όταν το άτομο, το οποίο υπόκειται σε στρατολόγηση, μετακίνηση, μεταφορά, υπόθαλψη ή παραλαβή, με σκοπό την εκμετάλλευση, είναι κάτω των 18 ετών.

Οι διακινητές ανθρώπων συχνά εξαναγκάζουν ή χειρίζονται τα θύματα εμπορίας για να διαπράττουν εγκλήματα και συχνά επωφελούνται από αυτά τα εγκλήματα. Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων δεν θα πρέπει να διώκονται ποινικά, λόγω της συμμετοχής τους σε εγκληματικές δραστηριότητες, τις οποίες υποχρεώθηκαν να διαπράξουν ως άμεσο αποτέλεσμα του γεγονότος ότι αποτέλεσαν θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η μη δίωξη δεν αφορά μόνο τα εγκλήματα που διαπράττονται κατόπιν εξαναγκασμού, αλλά πρέπει επίσης να μην διώκονται, για παράδειγμα, για την απόκτηση και χρήση πλαστών εγγράφων, στην προσπάθεια να διαφύγουν από τους διακινητές τους. Αντ' αυτού, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων πρέπει να αναγνωρίζονται εγκαίρως και με ορθό τρόπο, πρέπει να αντιμετωπίζονται ως θύματα εγκλημάτων και πρέπει να υπάρχει σεβασμός και προστασία για τα δικαιώματά τους.⁶

⁵ Ο πλήρης ορισμός της Διακίνησης Προσώπων σύμφωνα με το άρθρο 3 του [Πρωτοκόλλου για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών](#) (Πρωτόκολλο του Παλέρμ) δίνεται κατωτέρω σε πλαίσιο. Ο ίδιος ορισμός δίνεται στο άρθρο 4 της [Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων](#). Η διατύπωση του ορισμού της εμπορίας ανθρώπων, στο άρθρο 2 της [Οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων](#), Οδηγία 2011/36/ΕΕ (5 Απριλίου 2011) διαφέρει ελαφρώς. Βλ. Διευκρινήσεις της ΜΚΟ Anti-Slavery International στον σύνδεσμο http://www.antislavery.org/english/slavery_today/trafficking/

⁶ Βλ. [Πολιτική ΟΑΣΕ](#) (Εισαγωγή, παρ. 1) και άρθρο 26 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης και άρθρο 8 της [Οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων](#), Οδηγία 2011/36/ΕΕ.

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ-Ορισμός στο άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, 2000 (γνωστό ως [Πρωτόκολλο του Παλέρμω](#))

Άρθρο 3

(α) «Διακίνηση προσώπων» νοείται η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή η υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελημάτων, για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων ή άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τη δουλεία, την υποτέλεια ή την αφαίρεση οργάνων.

(β) Η συγκατάθεση του θύματος της διακίνησης προσώπων για τη σκοπούμενη εκμετάλλευση, όπως αυτή ορίζεται στην υποπαράγραφο (α), δεν λαμβάνεται υπόψη όταν έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο αυτή.

(γ) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση θεωρείται ως «διακίνηση προσώπων» ακόμα κι αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κανένα από τα μέσα που αναφέρονται στην υποπαράγραφο (α).

(δ) «Παιδί» νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο κάτω των δεκαοκτώ ετών.

ΛΑΘΡΑΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - Ορισμός στο άρθρο 3 του [Πρωτοκόλλου κατά της Λαθραίας Διακίνησης Μεταναστών από τη Γη, τη Θάλασσα και τον Αέρα](#), που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, 2000

Άρθρο 3

(α) "Λαθραία διακίνηση μεταναστών" σημαίνει την επίτευξη της παράνομης εισόδου ενός προσώπου σε ένα Κράτος Μέρος, του οποίου το πρόσωπο αυτό δεν είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος, με τον σκοπό απόκτησης, αμέσως ή εμμέσως, ενός οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους.

2.3 Παιδί

Για τους σκοπούς των εγχειριδίων κατάρτισης για τα δικαιώματα των παιδιών-μεταναστών, χρησιμοποιούμε τον ορισμό του παιδιού, όπως δίνεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ). Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι ενδέχεται να υπάρχει διαφοροποίηση στον ορισμό μεταξύ των διαφόρων εθνικών νομοθεσιών ή ακόμη και στο σύνολο της νομοθεσίας μιας χώρας και μπορεί να χρησιμοποιούνται διαφορετικοί ορισμοί για το παιδί ή για την ενηλικίωση των προσώπων.

Από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου, η ΣΔΤΠ ορίζει στο άρθρο 1 ότι «θεωρείται παιδί κάθε ανθρωπίνον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών». Σύμφωνα με τα νομικά πρότυπα

του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα περισσότερα νομοθετήματα, που αφορούν τα παιδιά, υιοθετούν τον ορισμό της ΣΔΤΠ για το παιδί. Τα σχετικά παραδείγματα περιλαμβάνουν το άρθρο 4, περ. δ', της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων ή το άρθρο 3, περ. α', της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και Σεξουαλική Κακοποίηση ([Σύμβαση Lanzarote](#)).

Κάθε πρόσωπο κάτω από την ηλικία των 18, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως παιδί, να απολαμβάνει ειδική φροντίδα και διαδικασίες, παρά τις όποιες αντίθετες εθνικές νομικές διατάξεις.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι ο ορισμός της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναφέρεται και στο εφαρμοστέο δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο θα μπορούσε να επέρχεται νωρίτερα η ενηλικότητα (βλ. ορισμό παρακάτω).

Διεθνές δίκαιο

[Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων](#)

Άρθρο 4, περ. δ'

δ. Ως «παιδί» ορίζεται οποιοδήποτε άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών.

[Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού](#) (ΣΔΤΠ)

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

2.3.1 Ευαλωτότητα

Από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου, τα παιδιά, λόγω της φυσικής και διανοητικής τους ανωριμότητας, δικαιούνται ειδική νομική προστασία, φροντίδα και εγγυήσεις. Εκτός από όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, που ισχύουν γι' αυτά, τα παιδιά έχουν επιπλέον δικαιώματα, σε σχέση με αυτά των ενηλίκων.

Τα παιδιά-μετανάστες βρίσκονται συνήθως σε μια κατάσταση αυξημένης ευαλωτότητας, το πρώτον, επειδή είναι παιδιά, τα οποία είναι πρόσφυγες ή μετανάστες και σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ασυνόδευτα ή χωρισμένα από την οικογένειά τους, ενώ πρόκειται για παιδιά με αναπηρία ή θύματα κακοποίησης κ.λπ. **Τα παιδιά-μετανάστες συνήθως έχουν περιορισμένη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες.**

Διεθνές δίκαιο

Συμβούλιο της Ευρώπης, Κοινοβουλευτική Συνέλευση [Ψήφισμα 1509\(2006\)](#) «Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παράτυπους Μετανάστες» (...)

13.7. Σε όλα τα παιδιά, αλλά και σε άλλες ευάλωτες ομάδες, όπως οι ηλικιωμένοι, οι ανύπαντρες μητέρες και γενικότερα στα κορίτσια και στις γυναίκες που είναι μόνες, θα

πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προστασία και προσοχή.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 14 (2013) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του, (άρθρο 3, παρ.1), έγγραφο CRC/C/GC/14, 29 Μαΐου 2013

ε) Κατάσταση ευαλωτότητας

75. Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η κατάσταση ευαλωτότητας του παιδιού, όπως είναι, π.χ., η αναπηρία, να ανήκουν σε μια μειονότητα, το καθεστώς πρόσφυγα ή αιτούντα άσυλο, να είναι θύματα κακοποίησης, να ζουν στον δρόμο, κ.τ.λ. Ο στόχος του καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού ή των παιδιών σε ευάλωτη κατάσταση δεν πρέπει να επιτυγχάνεται μόνο σε σχέση με την πλήρη απόλαυση όλων των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη σύμβαση, αλλά και σε σχέση με άλλους κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που σχετίζονται με αυτές τις συγκεκριμένες καταστάσεις, όπως αυτοί που εμπεριέχονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, στη Σύμβαση για το Καθεστώς των προσφύγων, κ.ο.κ.

76. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, σε μια συγκεκριμένη κατάσταση ευαλωτότητας, δεν θα είναι ίδιο με εκείνο του συνόλου των παιδιών στην ίδια ευάλωτη κατάσταση. Οι αρχές και οι φορείς λήψης αποφάσεων, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα είδη και τους βαθμούς ευαλωτότητας του κάθε παιδιού, καθώς κάθε παιδί είναι μοναδικό και κάθε κατάσταση πρέπει να αξιολογείται σύμφωνα με τη μοναδικότητα του παιδιού. Θα πρέπει να πραγματοποιείται μια εξατομικευμένη αξιολόγηση του ιστορικού του κάθε παιδιού από τη γέννησή του, με τακτικές αξιολογήσεις από μια διεπιστημονική ομάδα, και συνίστανται οι εύλογες προσαρμογές σε όλη τη διαδικασία ανάπτυξης του παιδιού.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6 : Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, έγγραφο CRC/GC/2005/6, (1 Σεπτεμβρίου 2005)

Χωρισμένα από την οικογένειά τους και ασυνόδευτα παιδιά

Ασυνόδευτα παιδιά (που επίσης αποκαλούνται ασυνόδευτοι ανήλικοι) είναι τα παιδιά, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 1 της Σύμβασης, που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους και τους άλλους συγγενείς, τα οποία δεν συνοδεύονται από τον κατά νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλειά τους ενήλικα.

Χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά είναι τα παιδιά, σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 1 της Σύμβασης, που έχουν αποχωριστεί από τους δύο γονείς τους ή από τον προηγούμενο υπεύθυνο κατά τον νόμο ή το έθιμο για την επιμέλειά τους ενήλικα, αλλά όχι κατ' ανάγκην από άλλους συγγενείς τους. Κατά συνέπεια μπορεί να πρόκειται για παιδιά που συνοδεύονται από άλλα ενήλικα μέλη της οικογένειάς τους.

Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2016 - 2021

22. Τα παιδιά εν κινήσει και αυτά που επηρεάζονται από τη μετανάστευση με άλλους τρόπους, αποτελούν μία από τις πιο ευάλωτες ομάδες στην Ευρώπη σήμερα. Σε ορισμένες χώρες, έχουν περιορισμένη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Ενώ τα ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονται σε ιδιαίτερα επισφαλή κατάσταση, τα παιδιά-μετανάστες σε μεγάλο βαθμό, ακόμη και όταν συνοδεύονται από τους γονείς, υφίστανται συχνά επίμονες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Η αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, πολύ συχνά, παραβλέπεται στις διαδικασίες ασύλου και μετανάστευσης. Η χρήση της κράτησης αντί για την προστατευτική παιδική πρόνοια, η αδυναμία ορισμού ουσιαστικού επιτρόπου, ο διαχωρισμός της οικογένειας και οι ταπεινωτικές διαδικασίες

εκτίμησης της ηλικίας είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους τα παιδιά-μετανάστες έρχονται αντιμέτωπα με τα κενά των πλαισίων της παιδικής προστασίας. Αντιμετωπίζουν επίσης υψηλό κίνδυνο να γίνουν θύματα εμπορίας και εκμετάλλευσης. Τα παιδιά που μένουν πίσω όταν οι γονείς τους μεταναστεύουν, καθώς και τα ανιθαγενή παιδιά, αντιμετωπίζουν επίσης αυξημένο κίνδυνο για παραβίαση των δικαιωμάτων τους.

Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 13178/03, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2006

Η θέση [του χωρισμένου από την οικογένεια παιδιού] χαρακτηρίστηκε από την πολύ νεαρή ηλικία της, το γεγονός ότι ήταν παράτυπη μετανάστρια σε μια ξένη χώρα και το γεγονός ότι συνοδευόταν από την οικογένειά της, από την οποία έπειτα χωρίστηκε, και στην ουσία έμεινε ολομόναχη. Επρόκειτο έτσι για μια εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση.

Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την Ανεξαρτησία Δικαστών και Δικηγόρων, – Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σύστημα δικαιοσύνης, 1 Απριλίου 2015

24. Η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν τα συστήματα δικαιοσύνης ασχολούνται με **ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες παιδιών**, όπως τα παιδιά του δρόμου, τα παιδιά που ανήκουν σε μειονότητες, τα παιδιά-μετανάστες ή αιτούντες άσυλο, τα παιδιά με αναπηρία ή τα παιδιά στρατιώτες, τα οποία ενδέχεται να απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, προστασία και δεξιότητες από τους επαγγελματίες που αλληλεπιδρούν μαζί τους, ιδιαίτερα τους **δικηγόρους, τους εισαγγελείς και τους δικαστές.**

Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη (Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 17 Νοεμβρίου 2010 στην 1098η συνάντηση των Αναπληρωτών Υπουργών)

Δ. Προστασία από τις διακρίσεις

1. Τα δικαιώματα των παιδιών πρέπει να προστατεύονται από κάθε διάκριση, ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος ή εθνοτικής προέλευσης, ηλικίας, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου, κατάστασής τους ή των γονέων τους, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, περιουσίας, γέννησης, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας του φύλου ή άλλης κατάστασης.

2. Ειδική προστασία και στήριξη μπορεί να παρέχεται σε πιο ευάλωτα παιδιά, όπως παιδιά μεταναστών, παιδιά προσφύγων και αιτούντων άσυλο, ασυνόδευτα παιδιά, παιδιά με αναπηρίες, άστεγα παιδιά και παιδιά του δρόμου, παιδιά Ρομά και παιδιά που βρίσκονται σε ιδρύματα.

2.3.2 Εκτίμηση ηλικίας

Λαμβάνοντας υπόψη τον ορισμό του παιδιού και το δικαίωμα των παιδιών να τυχάνουν ειδικής φροντίδας και προστασίας, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι τα άτομα που είναι κάτω των 18 ετών θα αντιμετωπίζονται ως παιδιά. Σε περίπτωση αμφιβολίας, το άτομο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως παιδί (μέχρις ότου αποδειχθεί το αντίθετο).

Η εκτίμηση της ηλικίας αφορά διαδικασίες, μέσω των οποίων οι αρχές προσπαθούν να αποδείξουν την ηλικία ενός μετανάστη, προκειμένου να διαπιστωθεί αν πρόκειται για

παιδί, οπότε και πρέπει να εφαρμοστούν οι ειδικές διαδικασίες και κανόνες που ισχύουν για τα παιδιά και το συγκεκριμένο άτομο να λάβει ειδική φροντίδα και μεταχείριση.

Η εκτίμηση της ηλικίας για τον καθορισμό των τυπικών και ουσιαστικών δικαιωμάτων του ατόμου, πρέπει να γίνεται μόνο όταν υπάρχει αμφιβολία ως προς το εάν ένα άτομο είναι παιδί. Μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο της μετανάστευσης, η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα, σύμφωνα με το άρθρο 10 της ΣΔΤΠ (βλ. πλαίσιο κατωτέρω). Μέχρις ότου αποδειχθεί το αντίθετο, τα άτομα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως παιδιά.

Απαιτείται η συγκατάθεση του παιδιού για τη διαδικασία εκτίμησης της ηλικίας. Η εκτίμηση της ηλικίας θα πρέπει να διεξάγεται με τρόπο επιστημονικό, ασφαλή, δίκαιο, προσαρμοσμένο στις ανάγκες των παιδιών και το φύλο, αποκλειόμενου του κινδύνου παραβίασης της σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, και με σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Οποιαδήποτε ιατρική εξέταση πρέπει να διενεργείται με πλήρη σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου, με την επιλογή των λιγότερο παρεμβατικών εξετάσεων και από κατάλληλα εκπαιδευμένους επαγγελματίες του τομέα της υγείας.

Πρέπει να παρέχεται ουσιαστική δυνατότητα δικαστικής αμφισβήτησής των αποφάσεων εκτίμησης της ηλικίας. Πρέπει να παρέχονται στα παιδιά όλες οι σχετικές νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων για τις διαδικασίες προσβολής τέτοιων αποφάσεων.

Διεθνές δίκαιο

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του. [...].

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6: *Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους*

V. Ικανοποίηση των γενικών και ειδικών αναγκών προστασίας

a) Αρχική αξιολόγηση και μέτρα

31. Το μείζον συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τον κύριο γνώμονα για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων των αναγκών προστασίας και την υιοθέτηση των μέτρων που πρέπει να εφαρμοστούν στις περιπτώσεις των ασυνόδευτων ή των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών. Αυτή η αναγκαία αρχική αξιολόγηση περιλαμβάνει ειδικότερα τα εξής στάδια:

a. Κατά προτεραιότητα εντοπισμός του παιδιού ως ασυνόδευτου ή ως χωρισμένου από την οικογένειά του, όταν φθάνει στα σύνορα της χώρας ή το συντομότερο δυνατό μετά τη σχετική ενημέρωση των αρχών για την παρουσία του στη χώρα (άρθρο 8). Τα σχετικά μέτρα εντοπισμού περιλαμβάνουν την αξιολόγηση της ηλικίας και πρέπει να λαμβάνουν υπόψη όχι μόνον τη σωματική διάπλαση του παιδιού, αλλά επίσης τη ψυχολογική του ωριμότητα. Επιπλέον, η αξιολόγηση πρέπει να πραγματοποιηθεί με τρόπο επιστημονικό, ασφαλή, δίκαιο, ευαισθητοποιημένο στην παιδική ηλικία και στο

φύλο αποκλείοντας τον κίνδυνο παραβίασης της σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, και με σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Στην περίπτωση που δεν μπορεί να διαπιστωθεί με βεβαιότητα η ηλικία του παιδιού πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή του ευεργετήματος της αμφιβολίας, ώστε εάν υπάρχει πιθανότητα να είναι ο ενδιαφερόμενος παιδί να απολαμβάνει τη σχετική μεταχείριση. [...].

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου

Άρθρο 25, παρ. 5 Εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανηλίκους:

5. Τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν ιατρικές εξετάσεις για τον προσδιορισμό της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων στο πλαίσιο της εξέτασης αιτήσεως διεθνούς προστασίας όταν, μετά τις γενικές δηλώσεις ή άλλες συναφείς ενδείξεις, τα κράτη μέλη έχουν αμφιβολίες σχετικά με την ηλικία του αιτούντος. Εάν, αργότερα, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να έχουν αμφιβολίες σχετικά με την ηλικία του αιτούντος, θεωρούν ότι ο αιτών είναι ανήλικος.

Οποιαδήποτε ιατρική εξέταση πραγματοποιείται με πλήρη σεβασμό της αξιοπρέπειας του αιτούντος, διενεργείται με την επιλογή των λιγότερο παρεμβατικών εξετάσεων και διενεργείται από κατάλληλα εκπαιδευμένους επαγγελματίες του τομέα της υγείας, ώστε να επιτυγχάνεται όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστο αποτέλεσμα.

Όταν χρησιμοποιούνται ιατρικές εξετάσεις, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε:

α) οι ασυνόδευτοι ανήλικοι να ενημερώνονται, πριν από την εξέταση της αίτησής τους διεθνούς προστασίας, και σε γλώσσα την οποία κατανοούν ή τεκμαίρεται ευλόγως ότι κατανοούν, σχετικά με τη δυνατότητα προσδιορισμού της ηλικίας με ιατρική εξέταση· πρόκειται μεταξύ άλλων για πληροφορίες σχετικά με τη μέθοδο εξέτασης και τον ενδεχόμενο αντίκτυπο των αποτελεσμάτων της ιατρικής εξέτασης στην εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας, καθώς και ως προς τον αντίκτυπο της άρνησης του ασυνόδευτου ανηλίκου να υποβληθεί στην ιατρική εξέταση·

β) οι ασυνόδευτοι ανήλικοι και/ή οι εκπρόσωποί τους να συναινούν στη διενέργεια ιατρικής εξέτασης για τον προσδιορισμό της ηλικίας των συγκεκριμένων ανηλίκων· και

γ) η απόφαση απόρριψης αίτησης διεθνούς προστασίας ασυνόδευτου ανηλίκου που αρνήθηκε να υποβληθεί σε ιατρική εξέταση να μη βασίζεται μόνο στην άρνηση αυτή.

Το γεγονός ότι ένας ασυνόδευτος ανήλικος έχει αρνηθεί να υποβληθεί σε ιατρική εξέταση δεν εμποδίζει την αποφαινόμενη αρχή να λαμβάνει απόφαση επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας.

Οσάκις η απόφαση είναι αρνητική, τα κράτη μέλη πρέπει να ενημερώνουν τον ενδιαφερόμενο σχετικά με το σκεπτικό της απόφασης, καθώς και σχετικά με τις δυνατότητες αμφισβήτησής της. Εάν δεν υφίσταται αυτοτελές δικαίωμα προσφυγής κατά της απόφασης υπολογισμού της ηλικίας, πρέπει να παρέχεται δυνατότητα δικαστικής αμφισβήτησής της ή αμφισβήτησής της στο πλαίσιο της συνολικής εξέτασης της αίτησης χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει πρόσβαση σε εκπρόσωπο ο οποίος θα τον συνδράμει στο πλαίσιο της διαδικασίας.

EASO σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, σελ. 25

Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου

Άρθρο 19, παρ. 1

Δωρεάν παροχή νομικών και διαδικαστικών πληροφοριών στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών

1. Στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων διαδικασιών του κεφαλαίου III, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να παρέχονται, κατόπιν αιτήματος, δωρεάν νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες στους αιτούντες, συμπεριλαμβανομένων, τουλάχιστον, των πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης του αιτούντος. Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης επί αίτησης σε πρώτο βαθμό, τα κράτη μέλη παρέχουν στους αιτούντες, κατόπιν αιτήματος, πληροφορίες—πέραν όσων προβλέπονται στο άρθρο 11 παράγραφος 2 και στο άρθρο 12 παράγραφος 1 στοιχείο στ)— με τις οποίες εξηγούνται οι λόγοι της απόφασης και οι δυνατότητες άσκησης προσφυγής κατ' αυτής

Άρθρο 25, παρ. 4

4. Στους ασυνόδευτους ανηλίκους και στους εκπροσώπους τους παρέχονται δωρεάν οι νομικές και διαδικαστικές πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 19, καθώς και οι πληροφορίες για τις διαδικασίες ανάκλησης της διεθνούς προστασίας που προβλέπονται στο κεφάλαιο IV.

Οι βασικές συστάσεις μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- το πρωταρχικό μέλημα κάθε μέτρου που λαμβάνεται πρέπει να είναι το μείζον συμφέρον του παιδιού
- ο υπολογισμός της ηλικίας πρέπει να διενεργείται μόνο σε περίπτωση αμφιβολίας σχετικά με τη δηλούμενη ηλικία και με σκοπό να προσδιορισθεί αν το συγκεκριμένο άτομο είναι ενήλικας ή ανήλικος
- ο υπολογισμός της ηλικίας πρέπει να ακολουθεί διεπιστημονική και ολιστική προσέγγιση
- πριν από την προσφυγή στην ιατρική εξέταση, προτεραιότητα πρέπει να δίνεται στα διαθέσιμα έγγραφα ή άλλης μορφής αποδεικτικά στοιχεία
- ο υπολογισμός της ηλικίας πρέπει να διενεργείται με πλήρη σεβασμό στην αξιοπρέπεια του ατόμου, πρέπει δε να επιλέγονται συναφώς οι λιγότερο παρεμβατικές μέθοδοι
- οι ενδιαφερόμενοι ή/και ο εκπρόσωπός τους πρέπει να συναινέσουν στον υπολογισμό της ηλικίας, η δε γνώμη τους να ζητείται με βάση την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητάς τους. Η άρνηση του ενδιαφερόμενου να αποδεχθεί τον υπολογισμό της ηλικίας του δεν συνιστά, αφ' εαυτή, λόγο απόρριψης της αίτησης χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας
- προϋπόθεση για να παράσχουν οι ενδιαφερόμενοι ή/και ο εκπρόσωπός τους συναίνεση κατόπιν ενημέρωσης είναι η ενημέρωσή τους σχετικά με τη μέθοδο βάσει της οποίας θα διενεργηθεί ο υπολογισμός της ηλικίας, τις πιθανές συνέπειες του αποτελέσματος της εξέτασης, καθώς και τις συνέπειες της άρνησής τους να υποβληθούν σε ιατρική εξέταση. Η εν λόγω ενημέρωση πρέπει να παρέχεται χωρίς χρέωση και σε γλώσσα που κατανοούν ή μπορεί εύλογα να υποτεθεί ότι κατανοούν οι ενδιαφερόμενοι
- εάν ο ενδιαφερόμενος διαφωνεί με το πόρισμα του υπολογισμού της ηλικίας, πρέπει να του παρέχεται η δυνατότητα προσβολής της σχετικής απόφασης
- όλοι οι συμμετέχοντες στη διαδικασία υπολογισμού της ηλικίας του ενδιαφερόμενου πρέπει να έχουν λάβει συναφή με την ειδικότητά τους αρχική και διαρκή κατάρτιση, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει ειδική κατάρτιση σχετικά με τις ανάγκες των παιδιών.

[EASO σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, σελ. 6](#)

2.3.2.1 Ευεργέτημα της αμφιβολίας

Η αρχή του ευεργετήματος της αμφιβολίας πρέπει να εφαρμόζεται κατά την εκτίμηση της ηλικίας ενός ατόμου, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών:

1. Μέχρι την ολοκλήρωση της αξιολόγησης της ηλικίας και ενώ υπάρχουν αμφιβολίες, στο άτομο θα πρέπει να παρέχεται το ευεργέτημα της αμφιβολίας, και να αντιμετωπίζεται ως παιδί.
2. Οσάκις ορισμένες πτυχές των δηλώσεων του αιτούντος δεν τεκμηριώνονται με έγγραφα ή άλλες αποδείξεις, οι πτυχές αυτές δεν χρειάζονται επιβεβαίωση, σύμφωνα με το άρθρο 4, παρ. 5 της **Οδηγίας για την αναγνώριση**, όταν πληρούνται οι ακόλουθοι όροι:
 - α) ο αιτών έχει καταβάλει πραγματική προσπάθεια να τεκμηριώσει την αίτησή του·
 - β) έχουν υποβληθεί όλα τα συναφή στοιχεία, τα οποία έχει ο αιτών στη διάθεσή του και έχει δοθεί ικανοποιητική εξήγηση για την τυχόν έλλειψη άλλων λυσιτελών στοιχείων·
 - γ) οι δηλώσεις του αιτούντος θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με διαθέσιμα ειδικά και γενικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του·
 - δ) ο αιτών αιτήθηκε την παροχή διεθνούς προστασίας το νωρίτερο δυνατόν, εκτός εάν αποδείξει ότι υπήρχε σοβαρός λόγος που τον εμπόδισε να το πράξει·
 - ε) η γενική αξιοπιστία του αιτούντος είναι αποδεδειγμένη.

Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Οδηγίας της ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου, αν, μετά την εκτίμηση της ηλικίας, η αβεβαιότητα παραμένει, το άτομο θα πρέπει να απολαμβάνει το ευεργέτημα της αμφιβολίας: αν υπάρχει πιθανότητα κάποιος να είναι παιδί, (αυτός ή αυτή) θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως παιδί.

Το ευεργέτημα της αμφιβολίας αποτελεί σημαντική εγγύηση στο πλαίσιο διεξαγωγής του υπολογισμού της ηλικίας, ιδίως μάλιστα ενόψει του γεγονότος ότι καμία από τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους υπολογισμού δεν μπορεί να προσδιορίσει με ασφάλεια την ακριβή ηλικία του ενδιαφερομένου. **EASO σχετικά με τις πρακτικές εκτίμησης της ανηλικότητας στην Ευρώπη, σελ. 18**

3. Κατευθυντήριες αρχές για τα δικαιώματα του παιδιού

Οι κατευθυντήριες αρχές σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση του συνόλου των δικαιωμάτων του παιδιού, που περιέχονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ). Οι εν λόγω κατευθυντήριες αρχές περιλαμβάνουν:

1. Απαγόρευση των διακρίσεων
2. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού
3. Το δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη, και
4. Το δικαίωμα συμμετοχής και ακροάσεως.

Σε αυτήν την ενότητα αναλύονται τρεις κατευθυντήριες αρχές σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών στην ΕΕ, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και το δικαίωμα ακροάσεως, καθώς και το δικαίωμα να μην υφίστανται κανενός είδους διακρίσεις.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, [Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 5 Γενικά μέτρα εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού](#)

12. Η ανάπτυξη μιας προοπτικής που θα λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα των παιδιών από την κυβέρνηση, το κοινοβούλιο και το δικαστικό σώμα είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εφαρμογή του συνόλου της Σύμβασης και, ιδίως, υπό το πρίσμα των παρακάτω άρθρων της Σύμβασης, που αναγνωρίζονται από την Επιτροπή, ως γενικές αρχές:

Άρθρο 2: υποχρέωση των κρατών να σέβονται και να διασφαλίζουν τα δικαιώματα που αναγνωρίζει η Σύμβαση σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους χωρίς καμιά διάκριση. Η υποχρέωση μη διάκρισης απαιτεί από τα κράτη τον ενεργό εντοπισμό μεμονωμένων παιδιών και ομάδων παιδιών, των οποίων η αναγνώριση και η υλοποίηση των δικαιωμάτων μπορεί να απαιτεί ειδικά μέτρα. Για παράδειγμα, η Επιτροπή τονίζει, μεταξύ άλλων, την ανάγκη για τη συλλογή δεδομένων που πρέπει να αναλύονται για να καθίσταται δυνατή η αναγνώριση των διακρίσεων ή των εν δυνάμει διακρίσεων. Η αντιμετώπιση των διακρίσεων ενδέχεται να απαιτεί αλλαγές στη νομοθεσία, στη διοίκηση και την κατανομή των πόρων, καθώς και εκπαιδευτικά μέτρα για την αλλαγή της νοοτροπίας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η εφαρμογή της αρχής της μη διάκρισης για την ίση πρόσβαση στα δικαιώματα δεν σημαίνει ίδια μεταχείριση. Σε ένα γενικό σχόλιο της η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπογράμμισε τη σημασία λήψης ειδικών μέτρων, ώστε να μειωθούν ή να εξαλειφθούν οι συνθήκες που προκαλούν διακρίσεις.

Άρθρο 3 (1): το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, ως στοιχείο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη σε όλες τις δράσεις που το αφορούν. Το άρθρο αναφέρεται στις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από «δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα». Η αρχή αυτή επιβάλλει τη λήψη ενεργών μέτρων από την κυβέρνηση, το κοινοβούλιο και το δικαστικό σώμα. Κάθε νομοθετική, διοικητική και δικαστική αρχή ή όργανο οφείλει να εφαρμόσει την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού μέσω της συστηματικής εξέτασης του τρόπου με τον οποίον θα επηρεαστούν από τις αποφάσεις και τις ενέργειές τους τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών, ή για παράδειγμα, από μια προτεινόμενη ή υπάρχουσα νομοθεσία ή πολιτική ή διοικητική ενέργεια ή δικαστική απόφαση, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που δεν έχουν άμεση σχέση με τα παιδιά, αλλά επηρεάζουν έμμεσα τα παιδιά.

Άρθρο 6: εγγενές δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και υποχρέωση των συμβαλλομένων κρατών να διασφαλίσουν στο μέτρο του δυνατού την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού. Η Επιτροπή αναμένει από τα κράτη να ερμηνεύουν την «ανάπτυξη» με ευρύ

τρόπο, ως ολιστική έννοια, η οποία περιλαμβάνει τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική, ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Τα μέτρα εφαρμογής θα πρέπει να αποσκοπούν στην επίτευξη της βέλτιστης ανάπτυξης για όλα τα παιδιά.

Άρθρο 12: το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα το αφορά και η υποχρέωση να αποδίδεται η προσήκουσα βαρύτητα σε αυτές. Η αρχή αυτή, η οποία υπογραμμίζει τον ρόλο του παιδιού ως ενεργού συμμετέχοντος στην προώθηση, την προστασία και τον έλεγχο των δικαιωμάτων του, ισχύει εξίσου για όλα τα μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη κατά την εφαρμογή της Σύμβασης.

3.1 Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού

Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών-μεταναστών, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη. Αποτελεί ένα ουσιαστικό δικαίωμα, μια θεμελιώδη ερμηνευτική δικαιοϊκή αρχή καθώς και έναν διαδικαστικό κανόνα, που πρέπει να βασίζεται σε αξιολόγηση όλων των στοιχείων των συμφερόντων του παιδιού εντός συγκεκριμένου πλαισίου.

Τα κράτη πρέπει να θεσπίσουν επίσημες διαδικασίες για την αξιολόγηση και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σε όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τα δικαστήρια ή τις διοικητικές αρχές, ιδίως σε τομείς που επηρεάζουν άμεσα το παιδί.

Διεθνή νομικά πρότυπα

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.
2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για τον σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.
3. Τα Συμβαλλόμενα κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό, τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 14 (2013) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του (άρθρο 3, παρ. 1)

6. Η Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού υπογραμμίζει ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού **αποτελεί μια τριπλή έννοια:**

(Α) Ένα ουσιαστικό δικαίωμα: το δικαίωμα του παιδιού να αξιολογούνται και να λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη τα συμφέροντά του, όταν εξετάζονται διαφορετικά συμφέροντα, προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με το εκάστοτε επίμαχο ζήτημα, και η εγγύηση ότι το δικαίωμα αυτό θα τεθεί σε εφαρμογή κάθε φορά που πρέπει να ληφθεί μια απόφαση σχετικά με ένα παιδί, μια συγκεκριμένη ομάδα παιδιών ή τα παιδιά γενικώς. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, δημιουργεί μια εγγενή υποχρέωση των κρατών, με άμεση εφαρμογή, της οποίας μπορεί να γίνει επίκληση ενώπιον δικαστηρίου.

(Β) Μια θεμελιώδης ερμηνευτική δικαιοκίνητη αρχή: Αν σε μια νομική διάταξη είναι δυνατό να δοθούν περισσότερες από μία ερμηνεία, η ερμηνεία που εξυπηρετεί πιο αποτελεσματικά το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να επιλεγεί. Τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση και τα προαιρετικά πρωτόκολλα της παρέχουν το πλαίσιο για την ερμηνεία.

(Γ) Διαδικαστικός κανόνας: Κάθε φορά που πρέπει να ληφθεί μια απόφαση, η οποία θα επηρεάσει ένα παιδί, μια συγκεκριμένη ομάδα παιδιών ή τα παιδιά γενικώς, η διαδικασία λήψης αποφάσεων πρέπει να περιλαμβάνει αξιολόγηση των πιθανών συνεπειών (θετικών ή αρνητικών) της απόφασης για το εν λόγω παιδί ή τα παιδιά. Η αξιολόγηση και ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού απαιτούν διαδικαστικές εγγυήσεις. Επιπλέον, η αιτιολογία της απόφασης πρέπει να αποδεικνύει ότι το δικαίωμα έχει ληφθεί ρητά υπόψη. Από την άποψη αυτή, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να εξηγήσουν με ποιον τρόπο η απόφαση έχει σεβαστεί το δικαίωμα, δηλαδή, αυτό το οποίο εξετάστηκε να είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, σε ποια κριτήρια βασίζεται, και πώς ζυγίστηκαν τα συμφέροντα του παιδιού ενάντια σε άλλους παράγοντες, είτε πρόκειται για γενικά θέματα πολιτικής, είτε για μεμονωμένες περιπτώσεις.

32. Η έννοια του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι περίπλοκη και το περιεχόμενό της πρέπει να εξειδικεύεται για κάθε περίπτωση **εξατομικευμένα**. Μέσω της ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 1, σε συμφωνία με τις λοιπές διατάξεις της Σύμβασης, ο νομοθέτης, ο δικαστής, οι διοικητικές, κοινωνικές και εκπαιδευτικές αρχές, θα είναι σε θέση να αποσαφηνίσουν την έννοια και να προβούν σε συγκεκριμένη χρήση της. Κατά συνέπεια, η έννοια του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι ευέλικτη και ευπροσάρμοστη. Θα πρέπει να προσαρμόζεται και να εξειδικεύεται σε εξατομικευμένη βάση, σύμφωνα με την ιδιαίτερη κατάσταση του κάθε παιδιού ή παιδιών, λαμβάνοντας υπόψη το προσωπικό πλαίσιο, την κατάσταση και τις ανάγκες τους. Για τις μεμονωμένες αποφάσεις, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αξιολογείται και να καθορίζεται υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων περιστάσεων που αφορούν το εκάστοτε παιδί. Για τις συλλογικές αποφάσεις - όπως αυτές που λαμβάνει ο νομοθέτης -, τα συμφέροντα των παιδιών, σε γενικές γραμμές, πρέπει να αξιολογούνται και να εξειδικεύονται υπό το πρίσμα των περιστάσεων που αφορούν μια συγκεκριμένη ομάδα ή/και τα παιδιά γενικότερα. Και στις δύο περιπτώσεις, η αξιολόγηση και ο προσδιορισμός πρέπει να πραγματοποιούνται με πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και τα προαιρετικά πρωτόκολλα της.

46. Όπως προαναφέρθηκε, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού είναι δικαίωμα, αρχή και διαδικαστικός κανόνας, που βασίζεται στην αξιολόγηση όλων των στοιχείων των συμφερόντων του παιδιού ή των παιδιών σε μια συγκεκριμένη κατάσταση. Κατά την αξιολόγηση και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με ένα συγκεκριμένο μέτρο, θα πρέπει να ακολουθούνται τα εξής βήματα:

(Α) Πρώτον, στο ειδικό πραγματικό πλαίσιο μιας υπόθεσης, μάθετε ποια είναι τα σχετικά στοιχεία στην αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος, προσδώστε τους συγκεκριμένο περιεχόμενο, και προσδιορίστε τη βαρύτητα του κάθε ενός σε σχέση με ένα άλλο

(Β) Δεύτερον, για να γίνει αυτό, ακολουθήστε μια διαδικασία, που εξασφαλίζει νομικές εγγυήσεις και την ορθή εφαρμογή του δικαιώματος.

47. Η αξιολόγηση και ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι δύο βήματα που πρέπει να ακολουθούνται όταν πρέπει να ληφθεί μια απόφαση. Η

«αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος» συνίσταται στην αξιολόγηση και την εξισορρόπηση όλων των απαραίτητων στοιχείων για να ληφθεί μια απόφαση σε μια συγκεκριμένη κατάσταση για ένα συγκεκριμένο άτομο παιδί ή ομάδα παιδιών. Αυτό γίνεται από τον υπεύθυνο για τη λήψη αποφάσεων και το προσωπικό του/της - αν είναι δυνατόν μια διεπιστημονική ομάδα - και απαιτείται η συμμετοχή του παιδιού. Ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος περιγράφει την επίσημη διαδικασία με τις αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις, που έχουν σχεδιαστεί για να καθοριστεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, με βάση την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος.
[...]

Στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού

52. Με βάση αυτές τις προκαταρκτικές παρατηρήσεις, η Επιτροπή θεωρεί ότι τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, σε σχέση με την εκάστοτε κατάσταση, έχουν ως εξής:

- (Α) οι απόψεις του παιδιού [...]
- (Β) η ταυτότητα του παιδιού [...]
- (Γ) διατήρηση του οικογενειακού περιβάλλοντος και η διατήρηση σχέσεων [...]
- (Δ) η φροντίδα, η προστασία και η ασφάλεια του παιδιού [...]
- (Ε) η κατάσταση ευαλωτότητας [...]
- (ΣΤ) το δικαίωμα του παιδιού στην υγεία [...]
- (Ζ) το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση [...]

[...]

Διαδικαστικές εγγυήσεις για τη διασφάλιση της εφαρμογής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού

85. Για να εξασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή του δικαιώματος του παιδιού να λαμβάνονται τα συμφέροντά του υπόψη ως πρωταρχικό μέλημα, πρέπει να τεθούν σε ισχύ, και να ακολουθηθούν, ορισμένες φιλικές προς τα παιδιά διαδικαστικές εγγυήσεις. Ως εκ τούτου, η έννοια του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι ένας διαδικαστικός κανόνας [...].

86. Ενώ οι δημόσιες αρχές και οι φορείς λήψης αποφάσεων, που αφορούν τα παιδιά, οφείλουν να ενεργούν σύμφωνα με την υποχρέωση να αξιολογούν και να καθορίζουν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, οι άνθρωποι που λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά σε καθημερινή βάση (π.χ. γονείς, επίτροποι, εκπαιδευτικοί, κ.λπ.) δεν αναμένεται να ακολουθούν πιστά αυτή τη διαδικασία των δύο σταδίων, ακόμη και αν οι αποφάσεις που λαμβάνονται στην καθημερινή ζωή πρέπει επίσης να σέβονται και να αντικατοπτρίζουν με τον καλύτερο τρόπο το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

87. Τα κράτη οφείλουν να θεσπίσουν επίσημες διαδικασίες, με αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις, με σκοπό την αξιολόγηση και τον καθορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, για τις αποφάσεις που αφορούν το παιδί, συμπεριλαμβανομένων μηχανισμών για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Τα κράτη οφείλουν να αναπτύξουν διαφανείς και αντικειμενικές διαδικασίες για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται από τους νομοθέτες, τους δικαστές ή τις διοικητικές αρχές, ιδίως σε τομείς που επηρεάζουν άμεσα το παιδί ή τα παιδιά.

Υπατη Αρμοστεία, Πόρισμα αριθ. 47 (ΧΧΧVΙΙΙ) - 1987 - Παιδιά πρόσφυγες, παράγραφος δ'

[...] όλα τα μέτρα που λαμβάνονται για λογαριασμό των παιδιών προσφύγων, πρέπει να διέπονται από την αρχή του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, καθώς και από την αρχή της ενότητας της οικογένειας.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, [Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 10, Τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Απονομή Δικαιοσύνης σε Ανηλίκους, έγγραφο CRC/C/GC/10, \(25 Απριλίου 2007\)](#)

10. Σε όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο της απονομής δικαιοσύνης ανηλίκων, το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα. Τα παιδιά διαφέρουν από τους ενήλικες στη σωματική και ψυχολογική ανάπτυξη, καθώς και στις συναισθηματικές και εκπαιδευτικές ανάγκες. Οι διαφορές αυτές αποτελούν τη βάση για τη μικρότερη κατάδειξη ενοχής των παιδιών, τα οποία βρίσκονται σε σύγκρουση με τον νόμο. Αυτές και άλλες διαφορές είναι οι λόγοι για ένα ξεχωριστό σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων, που απαιτεί διαφορετική μεταχείριση για τα παιδιά. Η προστασία του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού σημαίνει, για παράδειγμα, ότι οι παραδοσιακοί στόχοι της ποινικής δικαιοσύνης, όπως η καταστολή / τιμωρία, θα πρέπει να υποχωρήσουν μπροστά στην επίτευξη των στόχων της αποκατάστασης και της επανορθωτικής δικαιοσύνης αναφορικά με την αντιμετώπιση των ανήλικων παραβατών. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί δίνοντας τη δέουσα προσοχή για αποτελεσματική δημόσια ασφάλεια.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, [Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους, έγγραφο CRC/GC/2005/6, \(1 Σεπτεμβρίου 2005\)](#)

19. Το άρθρο 3 παρ. 1 ορίζει ότι «σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού». Στην περίπτωση των μετακινούμενων παιδιών η αρχή αυτή πρέπει να τηρείται σε όλες τις φάσεις του κύκλου μετακίνησης. Σε κάθε στάδιο ο καθορισμός του μείζονος συμφέροντος του παιδιού πρέπει να τεκμηριώνεται στη διαδικασία λήψης κάθε απόφασης που επηρεάζει θεμελιωδώς τη ζωή του ασυνόδευτου ή του χωρισμένου από την οικογένειά του παιδιού.

20. Ο καθορισμός του μείζονος συμφέροντος του παιδιού απαιτεί σαφή και ολοκληρωμένη αξιολόγηση της ταυτότητας του παιδιού, συμπεριλαμβανομένων της εθνικότητας του, της ανατροφής του, του εθνοτικού, πολιτισμικού και γλωσσολογικού του υπόβαθρου, της ιδιαίτερα ευάλωτης κατάστασής του και των αναγκών προστασίας του. Κατά συνέπεια, η είσοδος του παιδιού στην επικράτεια του κράτους αποτελεί προϋπόθεση για την αρχική διαδικασία της αξιολόγησης. Η διαδικασία της αξιολόγησης πρέπει να πραγματοποιείται σε περιβάλλον φιλικό και ασφαλές, από εξειδικευμένους επαγγελματίες, που είναι καταρτισμένοι σε τεχνικές συνέντευξης ευαισθητοποιημένες σε θέματα ηλικίας και φύλου.

[Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη](#), III. Θεμελιώδεις αρχές, παράγραφοι Β.2-3 Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού

2. Κατά την αξιολόγηση του υπέρτατου συμφέροντος του άμεσα ή έμμεσα θιγόμενου παιδιού:

- α. θα πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη οι απόψεις και η γνώμη του·
- β. θα πρέπει να γίνονται πάντοτε σεβαστά όλα τα άλλα δικαιώματά του, όπως το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, στην ελευθερία και
- γ. θα πρέπει να υιοθετείται ολοκληρωμένη προσέγγιση από όλες τις αρμόδιες αρχές, έτσι ώστε να λαμβάνονται δεόντως υπόψη όλα τα συμφέροντα που διακυβεύονται, και κυρίως η ψυχολογική και σωματική ευημερία του παιδιού, όπως και τα νομικά, κοινωνικά και οικονομικά συμφέροντά του.

3. Το υπέρτατο συμφέρον όλων των παιδιών που εμπλέκονται στην ίδια διαδικασία ή

υπόθεση θα πρέπει να αξιολογείται και να σταθμίζεται χωριστά, με γνώμονα τον συμβιβασμό των πιθανώς αντικρουόμενων συμφερόντων των παιδιών.

Ignaccolo-Zenide κατά Ρουμανίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 31679/96, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2000

94. [...] Ωστόσο, η υποχρέωση των εθνικών αρχών να λάβουν μέτρα για να διευκολυνθεί η επανένωση δεν είναι απόλυτη, αφού η επανένωση ενός γονέα με τέκνα που έχουν ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα με τον άλλο γονέα μπορεί να μην είναι εφικτό να λάβει χώρα άμεσα και μπορεί να απαιτούνται προπαρασκευαστικά μέτρα για να γίνει. Η φύση και η έκταση αυτής της προετοιμασίας θα εξαρτηθεί από τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης, αλλά η κατανόηση και η συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων αποτελεί πάντα ένα σημαντικό συστατικό. Ενώ οι εθνικές αρχές πρέπει να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διευκολύνουν τη συνεργασία αυτή, οποιαδήποτε υποχρέωση για εφαρμογή εξαναγκασμού σε αυτόν τον τομέα πρέπει να είναι περιορισμένη, δεδομένου ότι πρέπει να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα καθώς και τα δικαιώματα και οι ελευθερίες όλων των ενδιαφερομένων, και ειδικότερα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και τα δικαιώματά του σύμφωνα με το άρθρο 8 της Σύμβασης. Σε περίπτωση που οι επαφές με τον γονέα φαίνεται ότι απειλούν τα εν λόγω συμφέροντα ή να παραβιάζουν τα εν λόγω δικαιώματα, εναπόκειται στις εθνικές αρχές να επιτευχθεί μια δίκαιη εξισορρόπηση μεταξύ τους [...].

Ευρωπαϊκό Δίκαιο

**Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
(Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ)**

Άρθρο 24, παρ. 2

Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

3.2 Το δικαίωμα ακροάσεως

Τα κράτη έχουν την υποχρέωση, μεταξύ άλλων, κατά το άρθρο 12 της ΣΔΤΠ, να σέβονται και να προστατεύουν το δικαίωμα ακροάσεως του παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι σε ένα παιδί πρέπει να δίνεται η δυνατότητα να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του και να αποδίδεται η προσήκουσα βαρύτητα σε αυτές, όταν λαμβάνονται αποφάσεις που το αφορούν. Το δικαίωμα αυτό προβλέπεται και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Διεθνές δίκαιο

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη εγγυώνται στο παιδί, που έχει ικανότητα διάκρισης, το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και τον βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται

σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 12: Το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί, έγγραφο CRC/C/GC/12 (2009) παράγραφοι 1, 2, 21, 34

1. Το άρθρο 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (η Σύμβαση) αποτελεί μια μοναδική διάταξη μιας συνθήκης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία αντιμετωπίζει τη νομική και κοινωνική κατάσταση των παιδιών, τα οποία, από τη μια πλευρά δεν έχουν την πλήρη αυτονομία των ενηλίκων, αλλά, από την άλλη, είναι φορείς δικαιωμάτων. Η παράγραφος 1 διασφαλίζει, για κάθε παιδί ικανό να σχηματίσει τη δική του γνώμη, το δικαίωμα να εκφράζει τη γνώμη του ελεύθερα για όλα τα θέματα που το αφορούν, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και τον βαθμό ωριμότητάς του. Η παράγραφος 2 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι πρέπει να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά.

2. Το δικαίωμα όλων των παιδιών να ακουστούν και να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι απόψεις τους, αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Σύμβασης. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού (η Επιτροπή) έχει αναγνωρίσει το άρθρο 12 ως μία από τις τέσσερις γενικές αρχές της Σύμβασης, οι άλλες δύο είναι το δικαίωμα για μη διακριτική μεταχείριση, το δικαίωμα στη ζωή και την ανάπτυξη, και να λαμβάνεται το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού υπόψη ως πρωταρχικό μέλημα, το οποίο αναδεικνύει το γεγονός ότι το εν λόγω άρθρο δεν προβλέπει απλώς ένα δικαίωμα, αλλά ότι αυτό το δικαίωμα θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή όλων των λοιπών δικαιωμάτων.

[...]

21. Η Επιτροπή τονίζει ότι το άρθρο 12 δεν θέτει κανένα όριο ηλικίας για το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τις απόψεις του, και αποθαρρύνει τα κράτη από τη θέσπιση ορίων ηλικίας με νομοθετήματα ή στην πράξη, καθώς κάτι τέτοιο θα περιορίζει το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί σε όλα θέματα που το αφορούν. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή τονίζει τα εξής:

- Πρώτον, η πλήρης εφαρμογή του άρθρου 12 απαιτεί την αναγνώριση και τον σεβασμό για τις μη λεκτικές μορφές επικοινωνίας, όπως τα παιχνίδια, η γλώσσα του σώματος, τις εκφράσεις του προσώπου, το σχέδιο και η ζωγραφική, μέσω των οποίων τα πολύ μικρά παιδιά επιδεικνύουν αντίληψη, επιλογές και προτιμήσεις,
- Δεύτερον, δεν είναι απαραίτητο το παιδί να έχει πλήρη γνώση όλων των πτυχών του θέματος που το αφορούν, αλλά να έχει επαρκή κατανόηση, ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώνει κατάλληλα τις δικές του απόψεις για το θέμα,
- Τρίτον, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν επίσης την υποχρέωση να εξασφαλίσουν την εφαρμογή αυτού του δικαιώματος για τα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην έκφραση των απόψεών τους. Για παράδειγμα, τα παιδιά με αναπηρία πρέπει να έχουν τον διαθέσιμο εξοπλισμό, και τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν, κάθε τρόπο επικοινωνίας, που απαιτείται για να διευκολύνει την έκφραση των απόψεών τους. Πρέπει επίσης να γίνουν προσπάθειες για να αναγνωρισθεί το δικαίωμα έκφρασης των απόψεων των παιδιών που ανήκουν σε μειονότητες, αυτόχθονες φυλές και των παιδιών-μεταναστών, καθώς και των υπολοίπων παιδιών που δεν μιλούν τη γλώσσα της πλειοψηφίας του πληθυσμού,
- Τέλος, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να έχουν επίγνωση των πιθανών αρνητικών συνεπειών μιας αλόγιστης άσκησης του δικαιώματος αυτού, ιδίως σε περιπτώσεις που αφορούν πολύ μικρά παιδιά, ή σε περιπτώσεις όπου το παιδί είναι θύμα αξιόποινης πράξης, σεξουαλικής κακοποίησης, βίας, ή άλλης μορφής κακομεταχείρισης. Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα, για να εξασφαλίσουν ότι το δικαίωμα ακρόασης ασκείται, με πλήρη διασφάλιση της προστασίας του παιδιού.

34. Δεν είναι δυνατή η ουσιαστική ακρόαση ενός παιδιού όταν το περιβάλλον είναι εκφοβιστικό, εχθρικό, αδιάφορο ή ακατάλληλο για την ηλικία του. Οι διαδικασίες πρέπει να είναι και προσιτές και κατάλληλες για την ηλικία του παιδιού. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη παροχή πληροφόρησης, κατά τρόπο φιλικό προς τα παιδιά, στην επαρκή υποστήριξη για αυτοσυνηγορία, στο κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, στον σχεδιασμό των δικαστικών αιθουσών, στον ρουχισμό των δικαστών και των δικηγόρων, στην τοποθέτηση ειδικών παραπετασμάτων και στις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής.

**Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, [Γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 10](#)
Τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Απονομή Δικαιοσύνης σε Ανηλίκους,
έγγραφο CRC/C/GC/10, (25 Απριλίου 2007), παρ. 12**

[...]

12. Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράσει τις απόψεις του ελεύθερα για όλα τα θέματα που το αφορούν, θα πρέπει να γίνεται πλήρως σεβαστό και να εφαρμόζεται σε κάθε στάδιο της διαδικασίας της δικαιοσύνης ανηλίκων. [...]

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Άρθρο 24, παρ. 1

Δικαιώματα του παιδιού

1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

(Περαιτέρω λεπτομέρειες σχετικά με το δικαίωμα ακρόασης περιλαμβάνονται στο εγχειρίδιο κατάρτισης I).

3.3 Αρχή της μη διάκρισης

Κατά το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα δικαιώματα των παιδιών θα πρέπει να διασφαλίζονται χωρίς διάκριση για οποιονδήποτε λόγο, όπως το φύλο τους ή το φύλο των γονέων τους ή των επιτρόπων τους, η φυλή, το χρώμα ή η εθνοτική καταγωγή, η γλώσσα, η θρησκεία, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η εθνικότητα ή η κοινωνική καταγωγή, η αναπηρία, το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, η σύνδεσή τους με εθνική μειονότητα, η περιουσία, η γέννηση, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

3.3.1 Υποχρεώσεις του κράτους, Άμεση / Έμμεση διάκριση

Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα παιδιά-μετανάστες απολαμβάνουν ισότητα *de facto* και *de jure*, και πρέπει να εξαλείφουν τόσο τις άμεσες, όσο και τις έμμεσες διακρίσεις εις βάρος των παιδιών-μεταναστών.

Ειδικότερα, οι υποχρεώσεις των κρατών να διασφαλίσουν την ισότητα και τη μη διάκριση περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση

- να απέχουν από ενέργειες που ενέχουν στοιχεία διάκρισης και υπονομεύουν την απόλαυση των δικαιωμάτων, να καταργούν νόμους και πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις, να τροποποιούν νόμους και πρακτικές με σκοπό να εξασφαλιστεί ότι δεν θα επιφέρουν ή δεν θα διευκολύνουν τις διακρίσεις (καθήκον σεβασμού),
- να προλαμβάνουν και να προστατεύουν τη διακριτική μεταχείριση από ιδιώτες (καθήκον προστασίας),
- να λάβουν θετικά προληπτικά μέτρα, για να διασφαλίσουν την ίση απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (καθήκον εκπλήρωσης).

Τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει απλώς να εξαλείφουν τους νόμους, τις πολιτικές και τις πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις, αλλά και να εξασφαλίσουν ότι τα φαινομενικά ουδέτερα μέτρα δεν θα έχουν δυσμενείς επιπτώσεις εν τοις πράγμασι. Προκειμένου τα κράτη να διορθώσουν καταστάσεις ανισότητας και διακριτικής μεταχείρισης, μπορεί να απαιτηθεί να εφαρμόσουν προσωρινά ειδικά μέτρα, αναγκαία για να αποκατασταθεί η ισότητα.

Άμεση / Έμμεση διάκριση

Άμεση διάκριση είναι η διακριτική μεταχείριση για λόγους όπως η φυλή, το χρώμα, το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο, η αναπηρία, ο γενετήσιος προσανατολισμός, ή η ταυτότητα φύλου, η θρησκεία, η γλώσσα, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η περιουσία, η γέννηση ή άλλη κατάσταση, που δεν βασίζεται σε εύλογα και αντικειμενικά κριτήρια, και δεν χρησιμοποιείται προς τον σκοπό της επίτευξης ενός θεμιτού σκοπού ή δεν ανάλογη προς τον σκοπό αυτό. Η άμεση διάκριση είναι αδικαιολόγητη και μη νόμιμη.

Έμμεση διάκριση υφίσταται όταν μια, εκ πρώτης όψεως, ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική, εφαρμοστεί, θα θέσει ένα άτομο που έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σε μειονεκτική θέση σε σχέση με άλλα άτομα, που βρίσκονται σε παρόμοια θέση, για λόγους όπως η φυλή, το χρώμα, το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο, η αναπηρία, ο γενετήσιος προσανατολισμός, ή η ταυτότητα φύλου, η θρησκεία, η γλώσσα, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η περιουσία, η γέννηση ή άλλη κατάσταση, χωρίς θεμιτό σκοπό ή κατά τρόπο δυσανάλογο.

Μια διαφορετική μεταχείριση, για λόγους όπως η φυλή, το χρώμα, το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο, η αναπηρία, ο γενετήσιος προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου, η θρησκεία, η γλώσσα, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η περιουσία, η γέννηση ή άλλη κατάσταση, που επιδιώκει έναν θεμιτό

σκοπό και είναι ανάλογη προς την επίτευξη αυτού του σκοπού, δεν θεωρείται ότι εισάγει διακρίσεις.

Θετικά μέτρα

Ενδέχεται να χρειαστούν ορισμένα θετικά μέτρα για την προστασία των παιδιών ή ορισμένων ομάδων παιδιών από τις διακρίσεις, λόγω της ευαλωτότητάς τους, π.χ., λόγω της ηλικίας τους.

Η αρχή της ισότητας, ορισμένες φορές, απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να αναλάβουν θετική δράση για να μειώσουν ή να εξαλείψουν τις συνθήκες, οι οποίες προκαλούν ή συμβάλλουν στη διαιώνιση των διακρίσεων, που απαγορεύονται από το διεθνές δίκαιο (π.χ. ΔΣΑΠΔ). Για παράδειγμα, σε ένα κράτος όπου οι γενικές συνθήκες αποτρέπουν ή εμποδίζουν ορισμένο τμήμα του πληθυσμού να απολαύσει τα ανθρώπινα δικαιώματά του, το κράτος αυτό θα πρέπει να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για τη διόρθωση αυτών των συνθηκών. Μια τέτοια ενέργεια μπορεί να περιλαμβάνει, για ένα χρονικό διάστημα, την προνομιακή μεταχείριση σε ειδικά θέματα του τμήματος του πληθυσμού το οποίο αφορά, σε σύγκριση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Εφόσον μια τέτοια ενέργεια είναι αναγκαία για τη διόρθωση των διακρίσεων εν τοις πράγμασι, αποτελεί μια περίπτωση νόμιμης διαφοροποίησης στο πλαίσιο του ΔΣΑΠΔ (Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 18, παρ. 10).

Παρά το γεγονός ότι ορισμένες διαφορές στη μεταχείριση μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών δεν καλύπτονται από τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων έχει διευκρινίσει ότι η διαφορετική μεταχείριση με βάση την ιθαγένεια ή το μεταναστευτικό καθεστώς θα συνιστά διάκριση, εφόσον τα κριτήρια για μια τέτοια διαφοροποίηση δεν εφαρμόζονται με βάση κάποιον νόμιμο σκοπό και δεν είναι ανάλογα προς την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Διεθνές δίκαιο

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ)

Άρθρο 2

1. Τα συμβαλλόμενα κράτη στο παρόν Σύμφωνο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να εγγυώνται σε όλα τα άτομα που βρίσκονται στην επικράτειά τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, χωρίς καμία διάκριση, ιδίως φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας,

θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης.

Άρθρο 24, παρ. 1

1. Κάθε παιδί, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας ή γέννησης έχει δικαίωμα, **έναντι της οικογένειάς του, της κοινωνίας και του Κράτους, στα μέτρα προστασίας που απαιτεί η θέση του ως ανηλίκου.**

Άρθρο 26

Όλα τα πρόσωπα είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν δικαίωμα, χωρίς καμία διάκριση, σε ίση προστασία του νόμου. Ως προς αυτό το ζήτημα, ο νόμος πρέπει να απαγορεύει κάθε διάκριση και να εγγυάται σε όλα τα πρόσωπα ίση και αποτελεσματική προστασία έναντι κάθε διάκρισης, ιδίως λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης.

Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (ΔΣΟΚΜΔ)

Άρθρο 2, παρ. 2

Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν να εγγυηθούν ότι τα δικαιώματα που περιέχονται σ' αυτό θα ασκούνται χωρίς οποιαδήποτε διάκριση φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γεννήσεως ή κάθε άλλης καταστάσεως.

Άρθρο 10

Τα συμβαλλόμενα με το Σύμφωνο αυτό κράτη αναγνωρίζουν ότι:(...)

3. Ειδικά μέτρα **προστασίας και αρωγής** πρέπει να λαμβάνονται για όλα τα παιδιά και τους εφήβους, ανεξάρτητα από τη σχέση συγγένειας ή άλλες καταστάσεις. Τα παιδιά και οι έφηβοι πρέπει να προστατεύονται από την οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση. Πρέπει να τιμωρείται με νόμο η χρησιμοποίησή τους σε εργασίες ζημιογόνες για την ηθική τους υπόσταση και την υγεία τους ή επικίνδυνες για τη ζωή τους ή επιβλαβείς για την κανονική ανάπτυξή τους. Τα κράτη πρέπει ακόμη να καθορίσουν και τα όρια ηλικίας κάτω από τα οποία η έμμισθη χρησιμοποίηση παιδικών εργατικών χεριών απαγορεύεται και τιμωρείται από τον νόμο.

Διεθνής Σύμβαση για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (ΔΣΚΦΔ)

Άρθρο 1, παρ. 1 «...πάσαν διάκρισιν, εξαίρεσιν, παρεμπόδισιν ή προτίμησιν βασιζομένην επί της φυλής, του χρώματος, της καταγωγής ή της εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως ...»

Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών (ΣΕΔΚΓ)

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, ο όρος «διακρίσεις κατά των γυναικών» αφορά κάθε διαχωρισμό, εξαίρεση ή περιορισμό που βασίζεται στο φύλο και που έχει

σαν αποτέλεσμα ή σκοπό να διακυβεύσει ή να καταστρέψει τη με βάση την ισότητα ανδρών και γυναικών αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση από τις γυναίκες, ανεξαρτήτως της οικογενειακής τους κατάστασης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και αστικό τομέα ή σε κάθε άλλο τομέα.

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Άρθρο 5 Ισότητα και Μη-Διάκριση

1. Τα κράτη Μέρη αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον και σύμφωνα με τον νόμο και έχουν δικαίωμα χωρίς διάκριση στην ίση προστασία και στα ίσα προνόμια όπως κατοχυρώνονται ή παρέχονται από το δίκαιο.
2. Τα κράτη Μέρη απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας και εγγυώνται στα ΑμεΑ ίση και αποτελεσματική νομική προστασία έναντι κάθε είδους διάκρισης.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ή ΕΣΔΑ)

Άρθρο 14

Απαγόρευση των διακρίσεων

Η χρήση των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.

Δωδέκατο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ)

Άρθρο 1 Γενική απαγόρευση των διακρίσεων

1. Η απόλαυση κάθε δικαιώματος που προβλέπεται στον νόμο πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς καμία διάκριση, που βασίζεται ιδίως στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την πολιτική ή άλλη γνώμη, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την ιδιότητα μέλους εθνικής μειονότητας, την περιουσία, τη γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση.
2. Κανείς δεν θα υφίσταται διακρίσεις από οποιαδήποτε δημόσια αρχή ιδίως βάσει των λόγων που αναφέρονται στην παράγραφο 1.

Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

Μέρος V, Άρθρο Ε

Απαγόρευση των διακρίσεων

Η άσκηση των δικαιωμάτων που διατυπώνονται σε αυτόν τον Χάρτη διασφαλίζεται χωρίς διάκριση για οποιονδήποτε λόγο, όπως τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την υγεία, τη σχέση με μία εθνική μειονότητα, τη γέννηση ή άλλη κατάσταση.

D.H. κ.λπ. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, Ευρεία Σύνθεση, προσφυγή αριθ. 57325/00, απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2007

Στην περίπτωση D.H. και λοιποί κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, η κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα «ειδικά» σχολεία ιδρύθηκαν με σκοπό να βοηθήσουν στην εκπαίδευση των παιδιών Ρομά, μέσω της υπέρβασης των γλωσσικών δυσκολιών και της αποκατάστασης της έλλειψης προσχολικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι δεν είχε σημασία αν η επίμαχη πολιτική απευθύνεται σε παιδιά Ρομά. Το

Δικαστήριο έκρινε ότι η δυσανάλογη κατανομή παιδιών Ρομά σε ειδικά σχολεία προορισμένα για παιδιά με νοητική υστέρηση, χωρίς εύλογη και αντικειμενική αιτιολογία, κατέληγε σε έμμεση διάκριση.

Η τοποθέτηση των παιδιών βασιζόταν κυρίως σε ψυχολογικά τεστ και στην αξιολόγησή τους, που δεν ελάμβαναν υπόψη τις ιδιαιτερότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των παιδιών Ρομά που έκαναν τα τεστ. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, σε περιπτώσεις εικαζόμενης έμμεσης διάκρισης, εάν ο προσφεύγων τάσσει ως μαχητό τεκμήριο ότι η επίδραση ενός μέτρου ή μιας πρακτικής εισάγει διακρίσεις (όπως μέσω στατιστικών στοιχείων), το βάρος απόδειξης μετατίθεται στο Κράτος, για να αποδείξει ότι η διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση.

Το Δικαστήριο διευκρίνισε, επίσης, ότι στις περιπτώσεις, που η νομοθεσία προκαλεί διακρίσεις, δεν είναι απαραίτητο να αποδειχθεί πρόθεση, εκ μέρους των αρχών, να έχουν διακριτική μεταχείριση.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 20, για το άρθρο 2 (2) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, «Απαγόρευση των διακρίσεων σε επίπεδο οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων»

8. Προκειμένου τα συμβαλλόμενα κράτη να «εγγυηθούν» ότι τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στο Σύμφωνο θα ασκούνται χωρίς κανενός είδους διάκριση, οι διακρίσεις πρέπει να εξαλειφθούν τυπικά και ουσιαστικά:

(Α) Τυπική διάκριση: η εξάλειψη των τυπικών διακρίσεων απαιτεί την εξασφάλιση ότι το σύνταγμα ενός κράτους, οι νόμοι και τα έγγραφα πολιτικής δεν θα εισάγουν διακρίσεις που βασίζονται σε απαγορευμένους λόγους διάκρισης. Για παράδειγμα, οι νόμοι δεν πρέπει να αρνούνται τις ίσες παροχές κοινωνικής ασφάλισης για τις γυναίκες με βάση την οικογενειακή τους κατάσταση.

(Β) Ουσιαστική διάκριση: η απλή αντιμετώπιση των τυπικών διακρίσεων δεν θα εξασφαλίσει την ουσιαστική ισότητα, όπως προβλέπεται και ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Η αποτελεσματική απόλαυση των δικαιωμάτων του Συμφώνου συχνά εξαρτάται από το αν ένα άτομο είναι μέλος μιας ομάδας, που χαρακτηρίζεται από απαγορευμένους λόγους διακρίσεων. Η εξάλειψη των διακρίσεων στην πράξη απαιτεί την καταβολή ιδιάζουσας προσοχής στις ομάδες ατόμων που είναι θύματα διαχρονικών ή συνεχιζόμενων προκαταλήψεων, αντί της απλής σύγκρισης της επίσημης μεταχείρισης των ατόμων σε παρόμοιες καταστάσεις. Τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει, συνεπώς, να θεσπίσουν άμεσα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη, τη μείωση και την εξάλειψη των συνθηκών και των συμπεριφορών, που προκαλούν ή διαιωνίζουν τις ουσιαστικές ή de facto διακρίσεις. Για παράδειγμα, διασφαλίζοντας ότι όλα τα άτομα έχουν ίση πρόσβαση σε κατάλληλη στέγαση, ύδρευση και αποχέτευση, θα βοηθήσουν στην εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών, που ζουν σε άτυπους οικισμούς και αγροτικές περιοχές.

[...]

10. Και οι δυο μορφές διαφορετικής μεταχείρισης, άμεση και έμμεση, ενδέχεται να συνιστούν δυσμενή διάκριση, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του Συμφώνου:

(Α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο, αναγόμενης σε απαγορευμένους λόγους, π.χ. η απασχόληση σε εκπαιδευτικά ή πολιτιστικά ιδρύματα ή η συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση βασίζεται στις πολιτικές απόψεις των υποψηφίων ή των υπαλλήλων. Η άμεση διάκριση περιλαμβάνει επίσης επιβλαβείς πράξεις ή παραλείψεις, αναγόμενες σε απαγορευμένους λόγους, όταν δεν υπάρχει παρόμοια συγκρίσιμη κατάσταση (π.χ., περίπτωση εγκύου γυναίκας),

(Β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν κάποιος φαινομενικά ουδέτερος νόμος, κανονισμός, πολιτική ή πρακτική έχει δυσανάλογες επιπτώσεις στην άσκηση των δικαιωμάτων του Συμφώνου, αναγόμενης σε απαγορευμένους λόγους. Για παράδειγμα, η απαίτηση

πιστοποιητικού γεννήσεως για την εγγραφή στο σχολείο μπορεί να εισάγει διακρίσεις εις βάρος εθνοτικών μειονοτήτων ή ανιθαγενών, που δεν διαθέτουν ή δεν τους έχουν χορηγηθεί, τα εν λόγω πιστοποιητικά.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 16 (2005) για το άρθρο 3 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, το δικαίωμα ισότητας ανδρών και γυναικών στην απόλαυση όλων των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων

7. Η απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη βάση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών πρέπει να γίνεται κατανοητή σφαιρικά. Οι εγγυήσεις για μη διάκριση και ισότητα στα κείμενα των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα εννοούν τόσο τη de facto, όσο και τη de jure ισότητα. Η de jure (τυπική) ισότητα και η de facto (ουσιαστική) ισότητα είναι διαφορετικές, αλλά διασυνδεδεμένες έννοιες. Η τυπική ισότητα προϋποθέτει ότι η ισότητα επιτυγχάνεται όταν ένας νόμος ή μια πολιτική αντιμετωπίζει τους άνδρες και τις γυναίκες με ουδέτερο τρόπο. Η ουσιαστική ισότητα ασχολείται, επιπλέον, με τις συνέπειες των νόμων, πολιτικών και πρακτικών και με το να εξασφαλίσει ότι δεν θα συντηρούνται, αλλά θα αμβλύνονται, τα εγγενή μειονεκτήματα, που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ομάδες.

[...]

12. Άμεση διάκριση συντρέχει όταν η διαφορετική μεταχείριση βασίζεται άμεσα και ρητά σε διακρίσεις αναγόμενες αποκλειστικά στο φύλο και τα χαρακτηριστικά των ανδρών και των γυναικών, οι οποίες δεν μπορούν να δικαιολογηθούν αντικειμενικά.

13. Έμμεση διάκριση συντρέχει όταν κάποιος φαινομενικά ουδέτερος νόμος, πολιτική ή πρακτική επιφέρει διακρίσεις κατά την εφαρμογή. Κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί, για παράδειγμα, όταν οι γυναίκες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους άνδρες αναφορικά με την απόλαυση μιας συγκεκριμένης ευκαιρίας ή οφέλους λόγω προ-υπάρχουσας ανισότητας. Η εφαρμογή ενός ουδέτερου νόμου ενδέχεται να μην εξαλείψει την υφιστάμενη ανισότητα ή να την επιδεινώσει.

Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 25, άρθρο 4, παράγραφος 1 της σύμβασης (προσωρινά ειδικά μέτρα)

44. Το πεδίο εφαρμογής και η σημασία του άρθρου 4, παράγραφος 1, πρέπει να καθοριστεί στο πλαίσιο του συνολικού στόχου και σκοπού της σύμβασης, η οποία είναι η εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, με σκοπό την επίτευξη της de jure και de facto ισότητας των γυναικών με τους άνδρες, για την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Τα κράτη μέλη της σύμβασης έχουν τη νομική υποχρέωση να σέβονται, να προστατεύουν, να προωθούν και να εκπληρώνουν το εν λόγω δικαίωμα, να μην υφίστανται διακρίσεις για τις γυναίκες και να εξασφαλίζουν την ανάπτυξη και την πρόοδο των γυναικών, προκειμένου να βελτιώσουν τη θέση τους, αναφορικά με τη de jure όσο και με τη de facto ισότητα με τους άνδρες.

[...]

7. Καταρχάς, είναι υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλιστεί ότι δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση σε βάρος των γυναικών στη νομοθεσία τους, και ότι οι γυναίκες προστατεύονται από τις διακρίσεις - που διαπράττονται από τις δημόσιες αρχές, το δικαστικό σώμα, τους φορείς, τις επιχειρήσεις ή τους ιδιώτες - στο δημόσιο καθώς και στον ιδιωτικό τομέα από αρμόδια δικαστήρια, καθώς και να προβλέψουν κυρώσεις και ένδικα μέσα. Δεύτερον, είναι υποχρέωση των κρατών μελών να βελτιωθεί η de facto θέση των γυναικών μέσα από συγκεκριμένες και αποτελεσματικές πολιτικές και προγράμματα. Τρίτον, είναι υποχρέωση των κρατών μελών να αντιμετωπίσουν τις κρατούσες σχέσεις των δύο φύλων και την προσκόλληση σε στερεότυπα με βάση το φύλο, που επηρεάζουν τις γυναίκες, όχι μόνο μέσα από ατομικές πράξεις μεμονωμένων ατόμων, αλλά και στη νομοθεσία, στις νομικές και κοινωνικές δομές και στους θεσμούς.

Επιτροπή για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων, Γενική ούσταση υπ' αριθ. 32, σχετικά με τη σημασία και το πεδίο εφαρμογής των ειδικών μέτρων για τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων, παρ. 6

6. Η Σύμβαση βασίζεται στις αρχές της αξιοπρέπειας και της ισότητας όλων των ανθρώπων. Η αρχή της ισότητας που προάγεται από τη Σύμβαση, συνδυάζει την τυπική ισότητα ενώπιον του νόμου με την ίση προστασία του νόμου, με την ουσιαστική ή de facto ισότητα στην απόλαυση και την άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως τον στόχο που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την πιστή εφαρμογή των αρχών της.

Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 32, σχετικά με το άρθρο 14 του ΔΣΑΠΔ, Δικαίωμα στην ισότητα ενώπιον των δικαστηρίων και σε δίκαιη δίκη

9. Το άρθρο 14 περιλαμβάνει το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια σε περιπτώσεις ποινικής δίωξης, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σε περίπτωση αστικών αξιώσεων. Η πρόσβαση στην απονομή της δικαιοσύνης πρέπει να διασφαλιστεί αποτελεσματικά σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, προκειμένου κανείς να μη στερείται του δικαιώματός του να προσφύγει στη δικαιοσύνη, με τη διαδικαστική του όρου έννοια. Το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια και η ισότητα ενώπιόν τους δεν περιορίζεται στους πολίτες των συμβαλλομένων κρατών, αλλά πρέπει να είναι στη διάθεση όλων των ατόμων, ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή την ανιθαγένεια, ή όποιο και εάν είναι το καθεστώς τους, αν είναι αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες, μετανάστες εργαζόμενοι, ασυνόδευτα παιδιά ή άλλα πρόσωπα, που μπορεί να βρεθούν στο έδαφος ή που υπόκεινται στη δικαιοδοσία του συμβαλλόμενου κράτους. Εάν οι προσπάθειες ενός ατόμου να έχει πρόσβαση στα αρμόδια δικαστήρια αποτυγχάνουν, de jure ή de facto, συστηματικά, κάτι τέτοιο αντίκειται στην εγγύηση του άρθρου 14, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο. Η εν λόγω εγγύηση απαγορεύει επίσης οποιαδήποτε διάκριση αναφορικά με την πρόσβαση στα δικαστήρια, που δεν βασίζεται στον νόμο, και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από αντικειμενικούς και βάσιμους λόγους. Η εγγύηση αυτή παραβιάζεται εάν ορισμένα άτομα αποκλείονται από το δικαίωμα εναγωγής κατά οποιωνδήποτε άλλων προσώπων, λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης.

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

Άρθρο 20 Ισότητα έναντι του νόμου

Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου.

Άρθρο 21 Απαγόρευση διακρίσεων

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

2. Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.

Οδηγία 2000/78/ΕΚ για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (2000/78/ΕΚ)

Άρθρο 2 Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει **άμεση διάκριση** όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

β) συντρέχει **έμμεση διάκριση** όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,

i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, ή

ii) για τα πρόσωπα με κάποιο μειονέκτημα, ο εργοδότης ή κάθε πρόσωπο ή οργανισμός έναντι του οποίου ισχύει η παρούσα οδηγία, υποχρεούται, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, να λάβει κατάλληλα μέτρα, ανταποκρινόμενα στην αρχή που θέτει το άρθρο 5, με σκοπό την εξάλειψη των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική.

3. Η **παρενόχληση** νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά που συνδέεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1 με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στη συνάρτηση αυτή, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών.

4. **Εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης** προσώπων, που συνδέεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1, νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1.

5. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τα μέτρα που προβλέπει ο εθνικός νόμος και τα οποία σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαία για την ασφάλεια, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας και των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

Λοιπή σχετική νομοθεσία της ΕΕ:

- [Οδηγία για τη φυλετική ισότητα](#) (Οδηγία 2000/43/ΕΚ)
- [Οδηγία για την ισότητα των φύλων](#) [Οδηγία 2006/54/ΕΚ (αναδιατύπωση)]
- [Οδηγία σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες](#) (Οδηγία 2003/109/ΕΚ)
- [Οδηγία για την ελεύθερη κυκλοφορία](#) (Οδηγία 2004/38/ΕΚ)
- [Οδηγία για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες](#) (Οδηγία 2004/113/ΕΚ)

Χρήσιμη πηγή πληροφόρησης:

[Όργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων](#)

3.3.2 Απαγορευμένοι λόγοι

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, απαγορεύεται η διαφορετική μεταχείριση για λόγους όπως η **φυλή, το χρώμα, το κοινωνικό φύλο, το βιολογικό φύλο, η αναπηρία, ο γενετήσιος προσανατολισμός, ή η ταυτότητα φύλου, η θρησκεία, η γλώσσα, οι πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, η εθνική ή εθνοτική καταγωγή, η περιουσία, η γέννηση ή άλλη κατάσταση**, που δεν βασίζεται σε εύλογα και αντικειμενικά κριτήρια, και δεν χρησιμοποιείται προς τον σκοπό της επίτευξης ενός θεμιτού σκοπού ή δεν ανάλογη προς τον σκοπό αυτό.

Στην παρούσα ενότητα, περιγράφονται ορισμένοι από τους απαγορευμένους λόγους, ωστόσο οι λόγοι που αναφέρονται παρακάτω, δεν αποτελούν εξαντλητικό κατάλογο.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 20, για το άρθρο 2 (2) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, «Απαγόρευση των διακρίσεων σε επίπεδο οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων»

15. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, απαριθμεί τους απαγορευμένους λόγους διάκρισης ως «φυλή, χρώμα, φύλο, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική προέλευση, περιουσία, γέννησης ή άλλη κατάσταση». Η συμπερίληψη της «άλλης κατάστασης» καταδεικνύει ότι αυτός ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός, και ότι και άλλοι λόγοι μπορούν να ενσωματωθούν σε αυτήν την κατηγορία. [...]

3.3.2.1 Φυλετική ή εθνοτική καταγωγή

Οι διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής απαγορεύονται από το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο. Για παράδειγμα, σε υπόθεση που αφορούσε παιδιά που ανήκαν σε εθνική μειονότητα, τα οποία τοποθετούνταν συστηματικά σε ειδικά σχολεία προορισμένα για παιδιά με νοητική υστέρηση, χωρίς εύλογη και αντικειμενική αιτιολογία, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε έμμεση διάκριση.

Διεθνές δίκαιο

[Διεθνής Σύμβαση για την Κατάργηση κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων](#)

(ΔΣΚΦΔ)

Άρθρο 1, παρ. 1

Ο όρος "φυλετική διάκριση" υπονοεί πάσαν διάκριση, εξαιρέσει, παρεμπόδισιν ή προτίμησιν βασιζομένην επί της φυλής, του χρώματος, της καταγωγής ή της εθνικής ή εθνολογικής προελεύσεως με τον σκοπόν ή αποτέλεσμα εκμηδενίσεως ή διακινδυνεύσεως της αναγνωρίσεως, απολαύσεως ή ασκήσεως, υπό όρους ισότητος, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών εις τον πολιτικόν, οικονομικόν, κοινωνικόν, μορφωτικόν ή οιονδήποτε άλλον τομέα του δημοσίου βίου.

Σύμβαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, 1995

Άρθρο 4

1. Τα Μέρη δεσμεύονται να εγγυηθούν σε κάθε πρόσωπο που ανήκει σε κάποια εθνική μειονότητα το δικαίωμα στην ισότητα απέναντι στον νόμο και την ισότιμη προστασία από τον νόμο. Από αυτή την άποψη, κάθε διάκριση που θεμελιώνεται στη συμμετοχή σε εθνική μειονότητα απαγορεύεται.
2. Τα Μέρη δεσμεύονται να υιοθετήσουν, εάν συντρέχει λόγος, κατάλληλα μέτρα ώστε να προαχθεί σε όλους τους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής, πλήρης και αποτελεσματική ισότητα μεταξύ των προσώπων που ανήκουν σε μια εθνική μειονότητα και εκείνων που ανήκουν στην πλειονότητα. Λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους τις ιδιαίζουσες κοινωνικές συνθήκες των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες.
3. Τα μέτρα που λαμβάνονται σύμφωνα με την παρ. 2 δεν θεωρούνται πράξεις διάκρισης.

[...] από την άποψη των ατόμων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες, η Επιτροπή της Βενετίας επισημαίνει ότι η διαφορετική μεταχείριση, μεταξύ άλλων, μέσω της υποστήριξης από το συγγενικό κράτος, μπορεί να συνιστά διάκριση, εφόσον δεν είναι αντικειμενικά και λογικά δικαιολογημένα ή ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Συμβούλιο της Ευρώπης, Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, Σχόλιο για την εκπαίδευση στο πλαίσιο της Σύμβασης-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (2006), έγγραφο ACFC/25DOC(2006)002, σελ. 19.

Ευρωπαϊκό δίκαιο

Οδηγία 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής

Άρθρο 1 Σκοπός

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να θεσπισθεί πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, με στόχο να πραγματοποιηθεί στα κράτη μέλη η αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 2 Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, σε ένα πρόσωπο επιφυλάσσεται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε ένα άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση·

β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα συγκεκριμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

3. Η παρενόχληση νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1, εφόσον σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με φυλετική ή εθνοτική καταγωγή με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη

δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στη συνάρτηση αυτή, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών.

4. Εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής νοείται ως διάκριση κατά την έννοια της παραγράφου 1.

3.3.2.2 *Ιθαγένεια και μεταναστευτικό καθεστώς*

Οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας και μεταναστευτικού καθεστώτος απαγορεύονται από το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο. Τα κράτη πρέπει να εξασφαλίσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες κάθε προσώπου υπαγόμενου στη δικαιοδοσία τους. Διαφορετική μεταχείριση με βάση την εθνικότητα ή το μεταναστευτικό καθεστώς θα συνιστά διάκριση, εφόσον τα κριτήρια για μια τέτοια διαφοροποίηση, βάσει των στόχων και των σκοπών της Σύμβασης, δεν εφαρμόζονται, σύμφωνα με έναν θεμιτό σκοπό και δεν είναι ανάλογα προς την επίτευξη του σκοπού αυτού.

Διεθνές δίκαιο

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 20, για το άρθρο 2 (2) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, «Απαγόρευση των διακρίσεων σε επίπεδο οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων»

Εθνική ή κοινωνική προέλευση

24. «Εθνική προέλευση» σημαίνει το κράτος, το έθνος, ή τον τόπο προέλευσης κάποιου ατόμου. Λόγω τέτοιων προσωπικών περιστάσεων, τα άτομα και οι ομάδες ατόμων ενδέχεται να αντιμετωπίσουν συστημικές διακρίσεις, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του Συμφώνου. [...]

Ιθαγένεια

30. Ο λόγος της ιθαγένειας δεν θα πρέπει να εμποδίζει την πρόσβαση στα δικαιώματα του Συμφώνου, π.χ. όλα τα παιδιά ενός κράτους, συμπεριλαμβανομένων εκείνων σε παράτυπο καθεστώς, έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση σε κατάλληλη τροφή και οικονομικά προσιτή υγειονομική περίθαλψη. Τα δικαιώματα του Συμφώνου ισχύουν για όλους, συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών, όπως οι πρόσφυγες, οι αιτούντες άσυλο, οι απάτριδες, οι μετανάστες εργαζόμενοι και τα θύματα της διεθνούς εμπορίας ανθρώπων, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς και τα έγγραφά τους.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ)

Άρθρο 1 Υποχρέωση σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν, εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της παρούσης Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίας.

Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων (CERD), Γενική Σύσταση υπ' αριθ. 30 (Διακριτική μεταχείριση των αλλοδαπών)

3. Το άρθρο 5 της Σύμβασης αποτυπώνει την υποχρέωση των κρατών μελών να

απαγορεύουν και να εξαλείφουν κάθε μορφής φυλετικές διακρίσεις κατά την απόλαυση των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δικαιωμάτων. Αν και κάποια από αυτά τα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα συμμετοχής στις εκλογές, του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι, μπορεί να αναγνωρίζονται μόνον στους πολίτες των ενδιαφερομένων κρατών, όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται κατ' αρχήν να απολαμβάνουν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εγγυώνται την ισότητα ημεδαπών και αλλοδαπών στην απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων στο μέτρο που αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο,

4. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, η διαφορετική μεταχείριση που στηρίζεται στην ιθαγένεια ή στο μεταναστευτικό καθεστώς συνιστά διάκριση η διαφορετική μεταχείριση που στηρίζεται στην ιθαγένεια ή στο μεταναστευτικό καθεστώς, όταν τα κριτήρια που εφαρμόζονται δεν εξυπηρετούν, υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του στόχου της Σύμβασης, την επίτευξη θεμιτού σκοπού και δεν είναι ανάλογα του συγκεκριμένου επιδιωκόμενου σκοπού. Δεν χαρακτηρίζεται διακριτική η διαφορετική μεταχείριση στο πλαίσιο του άρθρου 1, παρ. 4 της Σύμβασης που αφορά σε ειδικά μέτρα.

[Ροπομαργονί κατά Βουλγαρίας](#), ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 5335/05, απόφαση της 21ης Ιουνίου 2011, σκέψεις 60-63

Απαγορεύονται οι διακρίσεις εις βάρος των παιδιών-μεταναστών λόγω ιθαγένειας/μεταναστευτικού καθεστώτος. Στην προκείμενη υπόθεση, δύο Ρώσοι υπήκοοι, ηλικίας 16 και 18 ετών, κατήγγειλαν ότι είχαν υποστεί διάκριση, διότι, σε αντίθεση με τους Βούλγαρους υπηκόους και τους αλλοδαπούς, που έχουν μόνιμες άδειες παραμονής, υποχρεώθηκαν να καταβάλλουν δίδακτρα για να συνεχίσουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή τους. Και οι δύο είχαν στην κατοχή τους άδεια μόνιμης διαμονής μέχρι τα δέκατα όγδοα γενέθλιά τους, αλλά δεν είχαν τα χρήματα για να πληρώσουν τα παράβολα για αυτοτελή άδεια διαμονής, την οποία χρειάζονταν για να συνεχίσουν να διαμένουν στη Βουλγαρία νόμιμα. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, η διάκριση όσον αφορά την υποχρέωση καταβολής διδάκτρων οφειλόταν αποκλειστικά στην ιθαγένειά τους και στο μεταναστευτικό καθεστώς τους. Παρά το γεγονός, ότι από τη μια πλευρά, στα κράτη μέλη καταλείπεται συνήθως ένα ευρύ περιθώριο διακριτικής ευχέρειας, όταν πρόκειται για γενικά μέτρα οικονομικής ή κοινωνικής στρατηγικής, από την άλλη πλευρά, πρέπει να προβληθούν πολύ σοβαροί λόγοι για να αποδειχθεί ότι η διαφορετική μεταχείριση βασίζεται αποκλειστικά και μόνο στην ιθαγένεια. Το Δικαστήριο προέβη σε αυστηρό έλεγχο στην περίπτωση αυτή, εφόσον το δικαίωμα στην εκπαίδευση απολαύει άμεσης προστασίας στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ (άρθρο 2 του πρώτου Πρωτοκόλλου). Το Δικαστήριο έκρινε ότι η υποχρέωση για τους προσφεύγοντες να καταβάλλουν δίδακτρα για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευσή τους λόγω ιθαγένειας και μεταναστευτικού καθεστώτος δεν ήταν δικαιολογημένη. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Κράτος είχε παραβιάσει το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ (απαγόρευση διακρίσεων) σε συνδυασμό με το άρθρο 2 του πρώτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (δικαίωμα στην εκπαίδευση).

Ευρωπαϊκό δίκαιο

[Οδηγία 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης](#)

(3) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνώρισε, κατά την ειδική σύνοδό του στο Τάμπερε στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999, την ανάγκη εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν τους όρους υποδοχής και διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών. Στο πλαίσιο αυτό, επιβεβαίωσε ιδίως ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να εξασφαλίζει ισότιμη μεταχείριση των υπηκόων των τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος των κρατών μελών και ότι μια πιο ενεργητική πολιτική ενσωμάτωσης θα πρέπει να στοχεύει στο να τους προσφέρει δικαιώματα και υποχρεώσεις παρόμοια με αυτά των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς τον σκοπό αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από το Συμβούλιο να εκδώσει ταχέως νομοθετικές πράξεις βάσει προτάσεων της

Επιτροπής. Η ανάγκη για την επίτευξη των στόχων που καθορίστηκαν στο Τάμπερε επαναβεβαιώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λάακεν στις 14 και 15 Δεκεμβρίου 2001.

3.3.2.3 Ηλικία

Τα κράτη μέλη πρέπει να σέβονται και να διασφαλίζουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ) για κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς διακρίσεις. Η αρχή της μη διάκρισης, σε όλες τις πτυχές της, ισχύει και για όλα τα θέματα των χωρισμένων από την οικογένειά τους και ασυνόδευτων παιδιών. Ειδικότερα, απαγορεύεται κάθε διάκριση, που βασίζεται στο καθεστώς ενός παιδιού, είτε είναι ασυνόδευτο ή χωρισμένο από την οικογένειά του, είτε είναι πρόσφυγας, αιτών άσυλο ή μετανάστης.

Το δικαίωμα της μη διάκρισης επιτάσσει επίσης να ληφθούν κατάλληλα προληπτικά μέτρα από τα κράτη, για να εξασφαλιστούν αποτελεσματικές ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά, ώστε να απολαμβάνουν τα δικαιώματα που απορρέουν από τη ΣΔΤΠ. Τούτο μπορεί να απαιτεί τη λήψη θετικών μέτρων που αποσκοπούν στην αποκατάσταση καταστάσεων πραγματικής ανισότητας.

Διεθνές δίκαιο

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ)

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του παιδιού του ΟΗΕ, Γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 6: Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους

18. Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων σε όλες τις πτυχές της διέπει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών. Ειδικότερα, απαγορεύει κάθε διάκριση με βάση το καθεστώς του παιδιού ως ασυνόδευτου ή χωρισμένου από την οικογένειά του, ως πρόσφυγα, αιτούντα άσυλο ή μετανάστη. Ορθά ερμηνευόμενη αυτή η αρχή δεν απαγορεύει αλλά μπορεί να επιτρέψει τη διαφοροποίηση που στηρίζεται στις διαφορετικές ανάγκες προστασίας που εξαρτώνται από την ηλικία και/ ή το φύλο. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση πιθανών προκαταλήψεων και στιγματισμού των ασυνόδευτων ή των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών από την κοινωνία. Επιτρέπεται ο σχεδιασμός πολιτικής ή η υιοθέτηση μέτρων δημόσιας τάξης για τα ασυνόδευτα ή τα χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά εφόσον στηρίζονται στον νόμο και σε εξατομικευμένη αξιολόγηση, διέπονται από την αρχή της αναλογικότητας και

αποτελούν τη λιγότερο επώδυνη επιλογή. Κατά συνέπεια, προκειμένου να μην παραβιάζεται η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, τα προαναφερόμενα μέτρα σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να εφαρμόζονται σε ομαδική ή συλλογική βάση.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 14 (2013) σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του (άρθρο 3, παρ.1)

41. Το δικαίωμα στη μη διάκριση δεν συνιστά μια παθητική υποχρέωση, η οποία απαγορεύει όλες τις μορφές διακρίσεων στην απόλαυση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη Σύμβαση, αλλά απαιτεί επίσης τη λήψη κατάλληλων προληπτικών μέτρων από το κράτος, για να εξασφαλιστούν αποτελεσματικές ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά, ώστε να απολαμβάνουν τα δικαιώματα που απορρέουν από τη Σύμβαση. Κάτι τέτοιο μπορεί να απαιτεί τη λήψη θετικών μέτρων, που αποσκοπούν στην αποκατάσταση μιας κατάστασης πραγματικής ανισότητας.

3.3.2.4 Φύλο

Πολλά διεθνή νομικά πρότυπα απαγορεύουν τις διακρίσεις λόγω βιολογικού και κοινωνικού φύλου, μεταξύ των οποίων: ΣΔΤΠ (άρθρο 2), ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (άρθρο 3), ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (άρθρο 3), ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΞΑΛΕΙΨΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ-ΕΕΔΚΓ (άρθρα 1 και 2).

Το άρθρο 1 της Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών ορίζει τις διακρίσεις κατά των γυναικών ως «κάθε διαχωρισμό, εξαίρεση ή περιορισμό που βασίζεται στο φύλο και που έχει σαν αποτέλεσμα ή σκοπό να διακυβεύσει ή να καταστρέψει τη με βάση την ισότητα ανδρών και γυναικών αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση από τις γυναίκες, ανεξαρτήτως της οικογενειακής τους κατάστασης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και αστικό τομέα ή σε κάθε άλλον τομέα».

Ισχύει τόσο για τα κορίτσια, όσο και για τις ενήλικες γυναίκες.

Διεθνές δίκαιο

Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Μορφωτικών Δικαιωμάτων, Γενικό σχόλιο υπ' αριθ. 16 (2005) για το άρθρο 3 του ΔΣΟΚΜΔ για την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών στην απόλαυση των δικαιωμάτων που εγγυάται το Σύμφωνο

1. Οι διακρίσεις υπονομεύουν την εκπλήρωση των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων για ένα σημαντικό ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού. Η οικονομική ανάπτυξη δεν έχει, από μόνη της, οδηγήσει στην αειφόρο ανάπτυξη, καθώς τα άτομα και οι ομάδες ατόμων εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικές ανισότητες, συχνά λόγω των εδραιωμένων ιστορικών και σύγχρονων μορφών διακρίσεων. [...]

5. Οι γυναίκες συχνά στερούνται την ίση απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, κυρίως λόγω της υποδεέστερης κοινωνικής θέσης που τους αποδίδεται παραδοσιακά και εθιμικά, ή ως αποτέλεσμα εμφανών ή συγκαλυμμένων διακρίσεων. Πολλές γυναίκες βιώνουν διαφορετικές μορφές διακρίσεων λόγω του συνδυασμού του φύλου τους με παράγοντες όπως η φυλή, το χρώμα, η γλώσσα, η θρησκεία, οι πολιτικές και άλλες πεποιθήσεις, η εθνική ή κοινωνική προέλευση, η περιουσία, η

γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση, όπως η ηλικία, η εθνικότητα, η αναπηρία, η οικογενειακή κατάσταση, το προσφυγικό ή το μεταναστευτικό καθεστώς, με αποτέλεσμα να νιώθουν μειονεκτικά.

6. Η ουσία του άρθρου 3 του ΔΣΟΚΜΔ είναι ότι τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Σύμφωνο θα πρέπει να απολαμβάνονται από άνδρες και γυναίκες στη βάση της ισότητας, μιας έννοιας που έχει ουσιαστική σημασία. Ενώ εκφράσεις της τυπικής ισότητας ενυπάρχουν σε συνταγματικές διατάξεις, στη νομοθεσία και στις πολιτικές των κυβερνήσεων, το άρθρο 3 προβλέπει την ίση απόλαυση των δικαιωμάτων του Συμφώνου για τους άνδρες και τις γυναίκες στην πράξη.

7. Η απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη βάση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών πρέπει να γίνεται κατανοητή σφαιρικά. Εγγυήσεις για μη διάκριση και ισότητα στα κείμενα των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα εννοούν τόσο τη *de facto*, όσο και τη *de jure* ισότητα. Η *de jure* (τυπική) ισότητα και η *de facto* (ουσιαστική) ισότητα είναι διαφορετικές, αλλά διασυνδεδεμένες έννοιες. Η τυπική ισότητα προϋποθέτει ότι η ισότητα επιτυγχάνεται όταν ένας νόμος ή μια πολιτική αντιμετωπίζει τους άνδρες και τις γυναίκες με ουδέτερο τρόπο. Η ουσιαστική ισότητα ασχολείται, επιπλέον, με τις συνέπειες των νόμων, πολιτικών και πρακτικών και με το να εξασφαλίσει ότι δεν θα συντηρούνται, αλλά θα αμβλύνονται, τα εγγενή μειονεκτήματα, που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ομάδες. [...]

10. Και οι δυο μορφές διαφορετικής μεταχείρισης, άμεση και έμμεση, ενδέχεται να συνιστούν δυσμενή διάκριση, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του Συμφώνου:

(Α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο, αναγόμενη σε απαγορευμένους λόγους, π.χ. η απασχόληση σε εκπαιδευτικά ή πολιτιστικά ιδρύματα ή η συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση βασίζεται στις πολιτικές απόψεις των υποψηφίων ή των υπαλλήλων. Η άμεση διάκριση περιλαμβάνει επίσης επιβλαβείς πράξεις ή παραλείψεις, αναγόμενες σε απαγορευμένους λόγους, όταν δεν υπάρχει παρόμοια συγκρίσιμη κατάσταση (π.χ., περίπτωση εγκύου γυναίκας)

(Β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν κάποιος φαινομενικά ουδέτερος νόμος, κανονισμός, πολιτική ή πρακτική έχει δυσανάλογες επιπτώσεις στην άσκηση των δικαιωμάτων του Συμφώνου, αναγόμενη σε απαγορευμένους λόγους. Για παράδειγμα, η απαίτηση πιστοποιητικού γεννήσεως για την εγγραφή στο σχολείο μπορεί να εισάγει διακρίσεις εις βάρος εθνοτικών μειονοτήτων ή ανιθαγενών, που δεν διαθέτουν ή δεν τους έχουν χορηγηθεί, τα εν λόγω πιστοποιητικά.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Γενική σύσταση υπ' αριθ. 20, για το άρθρο 2 (2) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, «Απαγόρευση των διακρίσεων σε επίπεδο οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων»

2. Η καταπολέμηση των διακρίσεων και η ισότητα είναι θεμελιώδη στοιχεία του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και είναι απαραίτητες για την άσκηση και την απόλαυση των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα (το Σύμφωνο) υποχρεώνει κάθε κράτος μέρος «να εγγυηθεί ότι τα δικαιώματα που περιέχονται σ' αυτό θα ασκούνται χωρίς οποιαδήποτε διάκριση φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευματος, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, παρουσίας, γεννήσεως ή κάθε άλλης καταστάσεως».

3. Οι αρχές της μη διάκρισης και της ισότητας αναγνωρίζονται σε ολόκληρο το

Σύμφωνο. Στο προοίμιο τονίζονται τα «ίσα αναφαίρετα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρωπίνης κοινωνίας, ενώ αναγνωρίζονται ρητά τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Σύμφωνο σε «όλους» όπως, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα στην εργασία, δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας, συνδικαλιστικές ελευθερίες, δικαίωμα κοινωνικής ασφάλισης, επαρκές επίπεδο διαβίωσης, υγεία, εκπαίδευση και συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή.

4. Το Σύμφωνο αναφέρει επίσης ρητά τις αρχές της μη διάκρισης και της ισότητας σε σχέση με ορισμένα ατομικά δικαιώματα. Το άρθρο 3 απαιτεί από τα κράτη να αναλάβουν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν το δικαίωμα της ισότητας άνδρα και γυναίκας σε όλα τα δικαιώματα που αναφέρονται στο Σύμφωνο και το άρθρο 7 περιλαμβάνει το «δικαίωμα ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας» και «την ίδια δυνατότητα για όλους για την προαγωγή στην εργασία τους». Το άρθρο 10 ορίζει ότι, μεταξύ άλλων, πρέπει να παρέχεται ειδική προστασία στις μητέρες για εύλογο χρονικό διάστημα πριν και μετά τη γέννηση παιδιών και ότι πρέπει να ληφθούν ειδικά μέτρα προστασίας και βοήθειας για τα παιδιά και τους νέους, χωρίς διακρίσεις. Το άρθρο 13 αναγνωρίζει ότι «η βασική εκπαίδευση πρέπει να είναι υποχρεωτική και να παρέχεται σε όλους δωρεάν» και προβλέπει ότι «η ανώτατη εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται σε όλους ισότιμα».

8. Προκειμένου τα συμβαλλόμενα κράτη να «εγγυηθούν» ότι τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στο Σύμφωνο θα ασκούνται χωρίς κανενός είδους διάκριση, οι διακρίσεις πρέπει να εξαλειφθούν τυπικά και ουσιαστικά:

(A) Τυπική διάκριση: η εξάλειψη των τυπικών διακρίσεων απαιτεί την εξασφάλιση ότι το σύνταγμα ενός κράτους, οι νόμοι και τα έγγραφα πολιτικής δεν θα εισάγουν διακρίσεις που βασίζονται σε απαγορευμένους λόγους διάκρισης. Για παράδειγμα, οι νόμοι δεν πρέπει να αρνούνται τις ίσες παροχές κοινωνικής ασφάλισης για τις γυναίκες με βάση την οικογενειακή τους κατάσταση.

(B) Ουσιαστική διάκριση: η απλή αντιμετώπιση των τυπικών διακρίσεων δεν θα εξασφαλίσει την ουσιαστική ισότητα, όπως προβλέπεται και ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Η αποτελεσματική απόλαυση των δικαιωμάτων του Συμφώνου συχνά εξαρτάται από το αν ένα άτομο είναι μέλος μιας ομάδας, που χαρακτηρίζεται από απαγορευμένους λόγους διακρίσεων. Η εξάλειψη των διακρίσεων στην πράξη απαιτεί την καταβολή ιδιάζουσας προσοχής στις ομάδες ατόμων που είναι θύματα διαχρονικών ή συνεχιζόμενων προκαταλήψεων, αντί της απλής σύγκρισης της επίσημης μεταχείρισης των ατόμων σε παρόμοιες καταστάσεις. Τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει, συνεπώς, να θεσπίσουν άμεσα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη, τη μείωση και την εξάλειψη των συνθηκών και των συμπεριφορών που προκαλούν ή διαιωνίζουν τις ουσιαστικές ή de facto διακρίσεις. Για παράδειγμα, διασφαλίζοντας ότι όλα τα άτομα έχουν ίση πρόσβαση σε κατάλληλη στέγαση, ύδρευση και αποχέτευση, θα βοηθήσουν στην εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και των κοριτσιών, που ζουν σε άτυπους οικισμούς και αγροτικές περιοχές.

[...]

10. Και οι δυο μορφές διαφορετικής μεταχείρισης, άμεση και έμμεση, ενδέχεται να συνιστούν δυσμενή διάκριση, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, του Συμφώνου:

(A) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο, αναγόμενη σε απαγορευμένους λόγους, π.χ. η απασχόληση σε εκπαιδευτικά ή πολιτιστικά ιδρύματα ή η συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση βασίζεται στις πολιτικές απόψεις των υποψηφίων ή των υπαλλήλων. Η άμεση διάκριση περιλαμβάνει επίσης επιβλαβείς πράξεις ή παραλείψεις, αναγόμενες σε απαγορευμένους λόγους, όταν δεν υπάρχει παρόμοια συγκρίσιμη κατάσταση (π.χ., περίπτωση εγκύου γυναίκας)

(B) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν κάποιος φαινομενικά ουδέτερος νόμος, κανονισμός, πολιτική ή πρακτική έχει δυσανάλογες επιπτώσεις στην άσκηση των δικαιωμάτων του Συμφώνου, αναγόμενη σε απαγορευμένους λόγους. Για παράδειγμα, η απαίτηση πιστοποιητικού γεννήσεως για την εγγραφή στο σχολείο μπορεί να εισάγει διακρίσεις εις βάρος εθνοτικών μειονοτήτων ή ανιθαγενών, που δεν διαθέτουν ή δεν τους έχουν χορηγηθεί, τα εν λόγω πιστοποιητικά.

20. Το Σύμφωνο εγγυάται το ίσο δικαίωμα ανδρών και γυναικών για την απόλαυση των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων. Μετά την έγκριση του Συμφώνου, η έννοια του απαγορευμένου λόγου «φύλο» έχει εξελιχθεί σημαντικά, ώστε να καλύπτει όχι μόνο τα εξωτερικά χαρακτηριστικά, αλλά και την κοινωνική κατασκευή των στερεοτύπων των φύλων, τις προκαταλήψεις και τους αναμενόμενους ρόλους, που έχουν δημιουργήσει εμπόδια στην ισότιμη απόλαυση των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων. Έτσι, η άρνηση πρόσληψης μιας γυναίκας, εξαιτίας μιας ενδεχόμενης εγκυμοσύνης, ή οι θέσεις εργασίας χαμηλού επιπέδου ή μερικής απασχόλησης για τις γυναίκες, με βάση τη στερεότυπη παραδοχή ότι, για παράδειγμα, είναι απρόθυμες να δώσουν περισσότερο χρόνο στην εργασία τους σε σχέση με τους άνδρες, συνιστά διάκριση. Η άρνηση χορήγησης άδειας πατρότητας μπορεί επίσης να συνιστά δυσμενή διάκριση σε βάρος των ανδρών.

3.3.2.5 Σεξουαλικός προσανατολισμός και ταυτότητα φύλου

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα περιλαμβάνουν καταλόγους με απαγορευμένους λόγους διάκρισης στις σχετικές εγγυήσεις που προβλέπουν για τη μη διάκριση. Οι κατάλογοι αυτοί δεν περιλαμβάνουν ρητά τον «σεξουαλικό προσανατολισμό» ή την «ταυτότητα φύλου», αλλά όλοι καταλήγουν στη φράση «άλλη κατάσταση». Η χρήση της φράσης «άλλη κατάσταση» αποδεικνύει ότι οι κατάλογοι προορίζονταν για να είναι ενδεικτικοί: με άλλα λόγια, οι λόγοι των διακρίσεων δεν εξαντλούνται.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με τις αποφάσεις του στις υποθέσεις *Dudgeon κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (1981) και *Norris κατά Ιρλανδίας* (1988), έκρινε ότι η διατήρηση σε ισχύ της νομοθεσίας που απαγορεύει τις ομοφυλοφιλικές πράξεις στον ιδιωτικό βίο συνιστούσε συνεχόμενη παραβίαση του δικαιώματος του προσφεύγοντος για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής του (η οποία περιελάμβανε τη σεξουαλική ζωή του), ακόμη και όταν η επίμαχη νομοθεσία δεν οδηγούσε (πλέον) σε ποινική δίωξη.

Το 1994 η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ αποφάσισε (στην υπόθεση *Toonen κατά Αυστραλίας*) ότι οι νόμοι κατά του σοδομισμού της Τασμανίας παραβιάζουν τα άρθρα 17 (προστασία της ιδιωτικής ζωής) και 26 (απαγόρευση των διακρίσεων) του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ). Με τον τρόπο αυτό, απέρριψε την αιτιολογία περί δημόσιας ηθικής της Τασμανίας. Μετά την απόφαση *Toonen*, η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τα άλλα όργανα του ΟΗΕ έχουν επανειλημμένως παροτρύνει τα μέλη τους να αποποινικοποιήσουν τη συναινετική σεξουαλική πράξη μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου.

Στην υπόθεση *Salgueiro da Silva Mouta κατά Πορτογαλίας* (1999), το Δικαστήριο έκρινε ότι η διάκριση που βασίζεται σε κριτήρια σεξουαλικού προσανατολισμού δεν είναι αποδεκτή σύμφωνα με την ΕΣΔΑ και ότι παραβιάστηκε το άρθρο 14 αυτής. Η νομολογία της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συγκαταλέγει τον σεξουαλικό προσανατολισμό στο άρθρο 26 του ΔΣΑΠΔ.

Πιο σύγχρονα νομικά πρότυπα, όπως ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθρο 21) αναφέρουν ρητά τον γενετήσιο προσανατολισμό ως έναν από τους απαγορευμένους λόγους διάκρισης.

Επιτροπή του ΟΗΕ για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 20

27. Η φύση των διακρίσεων ποικίλλει ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες, αλλά και εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου. Είναι αναγκαία μια πιο ευέλικτη προσέγγιση της «άλλης κατάστασης» ως λόγου διάκρισης, ικανή να αποτυπώσει άλλες μορφές διαφορετικής μεταχείρισης, που δεν μπορεί να είναι εύλογα και αντικειμενικά

δικαιολογημένες, και δύνανται να συγκριθούν με τους ρητώς αναγνωρισμένους λόγους, που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2. Οι πρόσθετοι λόγοι διάκρισης, αντικατοπτρίζονται στα βιώματα των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες έχουν υποστεί, και εξακολουθούν να υφίστανται, κοινωνικό αποκλεισμό και περιθωριοποίηση.

Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε:

- http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Publications/LGBT_en.pdf
- <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Discrimination/Pages/LGBT.aspx>
- <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/BornFreeAndEqualLowRes.pdf>
- ICJ casebook/Βιβλίο Περιπτώσεων για το διεθνές δίκαιο σχετικά με τα δικαιώματα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου:
<http://www.icj.org/sogi-casebook-introduction/>
- Έγγραφο ΟΗΕ: <http://www.icj.org/sogi-un-database/>

3.3.2.6 Θρησκεία και πίστη

Τα δύο Σύμφωνα (το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΜΔ) εμπεριέχουν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα που πρέπει να διασφαλίζονται χωρίς καμία διάκριση λόγω, μεταξύ άλλων, της θρησκείας (άρθρο 26 και 2 ΔΣΑΠΔ, άρθρο 2, παρ. 2 ΔΣΟΚΜΔ).

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύουν τις διακρίσεις με βάση τη θρησκεία.

Το ΕΔΔΑ έχει αποφανθεί επανειλημμένως ότι η απαγόρευση των θρησκευτικών συμβόλων/ρουχών που φοράνε παιδιά στα σχολεία δεν παραβιάζει τη θρησκευτική ελευθερία (βλ. πλαίσιο κατωτέρω). Εξάλλου, το να μην διδάσκεται το μάθημα της ηθικής, αντί των θρησκευτικών, συνιστά παραβίαση της θρησκευτικής ελευθερίας του παιδιού.

Dogru κατά Γαλλίας και Kervanci κατά Γαλλίας, ΕΔΔΑ, προσφυγές αριθ. 27058/05 και 31645/04 αντιστοίχως, απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2008

Οι προσφεύγουσες, αμφότερες μουσουλμάνες, ήταν εγγεγραμμένες στην πρώτη τάξη ενός δημόσιου λυκείου κατά το σχολικό έτος 1998-1999. Είχαν, πολλές φορές, εμφανιστεί στα μαθήματα φυσικής αγωγής φορώντας μαντίλα, την οποία αρνούσαν να βγάλουν, παρά το γεγονός ότι ο καθηγητής τους επανειλημμένως τους ζητούσε να κάνουν. Το πειθαρχικό συμβούλιο του λυκείου αποφάσισε να αποβάλει οριστικά τις προσφεύγουσες λόγω αθέτησης του καθήκοντος επιμέλειας, καθώς δεν συμμετείχαν ενεργά στα μαθήματα φυσικής αγωγής. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από τα δικαστήρια.

Το Δικαστήριο έκρινε και στις δύο περιπτώσεις ότι δεν υπήρξε καμία παραβίαση του Άρθρου 9 (θρησκευτική ελευθερία) της Σύμβασης, εκτιμώντας ειδικότερα ότι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν οι εθνικές αρχές, σύμφωνα με το οποίο το να φοράει κανείς πέπλο, όπως την ισλαμική μαντίλα, ήταν ασύμβατο με το μάθημα της φυσικής αγωγής για λόγους ασφάλειας και υγιεινής, δεν ήταν παράλογο. Δέχθηκε ότι η επιβληθείσα ποινή ήταν συνέπεια της άρνησης των προσφευγουσών να συμμορφωθούν με τους κανόνες που ίσχυαν στον χώρο του σχολείου –για τους οποίους είχαν ενημερωθεί καταλλήλως– και όχι, όπως υποστήριξαν οι προσφεύγουσες, των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων.

Grzelak κατά Πολωνίας, ΕΔΔΑ, προσφυγή αριθ. 7710/02, απόφαση της 15ης Ιουνίου 2010

Οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες, αυτοχαρακτηριζόμενοι ως αγνωστικιστές, είναι γονείς του τρίτου προσφεύγοντος, ο οποίος, σε συμμόρφωση με τις υποδείξεις των γονέων του, δεν παρακολουθούσε το μάθημα των θρησκευτικών κατά τη φοίτησή του στο σχολείο. Οι γονείς του ζητούσαν συστηματικά από τη διεύθυνση του σχολείου να παράσχει για εκείνον μια σειρά μαθημάτων ηθικής. Εντούτοις, καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής του στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν παρασχέθηκε κανένα μάθημα τέτοιου είδους, διότι ο αριθμός των ενδιαφερόμενων μαθητών δεν ήταν επαρκής. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν ειδικότερα τη διακριτική μεταχείριση που προέκυπτε από την απουσία μαθήματος ηθικής και την απουσία βαθμολογίας στο πεδίο «θρησκευτικά/ηθική» των ελέγχων προόδου του τρίτου προσφεύγοντος.

Το Δικαστήριο κήρυξε απαράδεκτη (ασυμβίβαστη *ratione personae*) την προσφυγή όσον αφορά στους γονείς, και έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14 (απαγόρευση των διακρίσεων) σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 (θρησκευτική ελευθερία) της Σύμβασης όσον αφορά στο παιδί, εκτιμώντας ειδικότερα ότι η απουσία βαθμολογίας στο πεδίο «θρησκευτικά/ηθική» των ελέγχων προόδου του, καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής του φοίτησης, ισοδυναμούσε με αδικαιολόγητο στιγματισμό, κατά παράβαση του δικαιώματός του να μην εκδηλώνει τη θρησκεία του ή τις πεποιθήσεις του.

3.3.2.7 Αναπηρία

Τα παιδιά με αναπηρία θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα παιδιών (βλ. ΟΗΕ – Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 14 κ.τ.λ.-πλαίσιο στην ενότητα 2.3.1).

Στις 23 Δεκεμβρίου 2010, η ΕΕ επικύρωσε τη [Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία \(ΑμεΑ\)](#) και κατέστη κατ' αυτόν τον τρόπο ο πρώτος διεθνής οργανισμός που προσχώρησε σε μια διεθνή συνθήκη για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εφόσον η ΕΕ και τα θεσμικά της όργανα (και τα κράτη μέλη της ΕΕ κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου) έγιναν συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης του ΟΗΕ, υποχρεούνται να ακολουθούν την ευρεία και περιεκτική προσέγγιση της Σύμβασης για την ερμηνεία του όρου «αναπηρία».

Αν και δεν περιλαμβάνεται ρητώς στον κατάλογο των προστατευόμενων λόγων της ΕΣΔΑ, η αναπηρία έχει συμπεριληφθεί από το ΕΔΔΑ στην ερμηνεία των «άλλων» λόγων, σύμφωνα με το άρθρο 14.

Οι γονείς των αναπήρων παιδιών-μεταναστών έχουν επίσης δικαίωμα σε ειδική μεταχείριση ακόμα και όταν φροντίζουν ανάπηρα παιδιά-μετανάστες (βλ. ΔΕΕ, *S. Coleman κατά Attridge Law και Steve Law* [τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου της ΕΕ, αρ. υπόθεσης C-303/06, (17 Ιουλίου 2008)].

Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Άρθρο 1 Σκοπός

Ο σκοπός της παρούσας Σύμβασης είναι η προαγωγή, προστασία και διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα ΑμεΑ και η προώθηση του σεβασμού της εγγενούς αξιοπρέπειας.

Στα ΑμεΑ συμπεριλαμβάνονται άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, πνευματικές ή αισθητηριακές βλάβες, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια δύνανται να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους.

[...]

Άρθρο 5 Ισότητα και Μη-Διάκριση

1. Τα κράτη Μέρη αναγνωρίζουν ότι όλα τα άτομα είναι ίσα ενώπιον και σύμφωνα με τον νόμο και έχουν δικαίωμα χωρίς διάκριση στην ίση προστασία και στα ίσα προνόμια όπως κατοχυρώνονται ή παρέχονται από το δίκαιο.

2. Τα κράτη Μέρη απαγορεύουν όλες τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας και εγγυώνται στα ΑμεΑ ίση και αποτελεσματική νομική προστασία έναντι κάθε είδους διάκρισης.

Στην υπόθεση *Glor κατά Ελβετίας*, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι ο προσφεύγων, ο οποίος ήταν διαβητικός, μπορούσε να θεωρηθεί ως πρόσωπο με αναπηρία –παρά το γεγονός ότι η εθνική νομοθεσία χαρακτήριζε την ασθένεια αυτή ως αναπηρία ήσσονος σημασίας. Ο προσφεύγων όφειλε να καταβάλλει φόρο ως αντιστάθμιση για τη στρατιωτική θητεία που δεν υπηρέτησε, κάτι που ίσχυε για όλους όσοι πληρούσαν τα κριτήρια για να υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία. Από την υποχρέωση καταβολής του εν λόγω φόρου εξαιρούνταν όσοι είχαν αναπηρία σε ποσοστό 40% (ισοδυναμεί με την απώλεια χρήσης κάποιου μέλους του σώματος) ή όσοι ήταν αντιρρησίες συνείδησης. Οι τελευταίοι υποχρεούνταν να υπηρετήσουν «εναλλακτική θητεία». Λόγω της αναπηρίας του, ο προσφεύγων κρίθηκε ακατάλληλος για να υπηρετήσει στον στρατό. Όμως, το ποσοστό της αναπηρίας του δεν άγγιζε το απαιτούμενο από την εθνική νομοθεσία κατώτατο όριο σοβαρότητας με αποτέλεσμα να μην εξαιρεθεί από την υποχρέωση καταβολής του σχετικού φόρου. Ο προσφεύγων προσφέρθηκε να υπηρετήσει την «εναλλακτική θητεία», αλλά δεν έγινε δεκτός. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι το κράτος είχε επιφυλάξει στον προσφεύγοντα μεταχείριση παρόμοια με αυτή που επεφύλασσε σε όσους δεν υπηρετούσαν τη στρατιωτική τους θητεία χωρίς σοβαρό λόγο. Τούτο συνιστούσε διακριτική μεταχείριση καθώς ο προσφεύγων βρισκόταν σε διαφορετική θέση (δεν είχε γίνει μεν δεκτός για να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία, αλλά είχε τη βούληση και την ικανότητα να υπηρετήσει την εναλλακτική θητεία). Το κράτος όφειλε, ως εκ τούτου, να τον είχε εξαιρέσει από τις ισχύουσες διατάξεις.

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org